

Direktoratet for
samfunnssikkerhet
og beredskap

RAPPORT

Øvelse Snø 2010

Evaluering

Utgitt av: Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) 2011

ISBN: 978-82-7768-251-8

Grafisk produksjon: Laboremus Oslo AS

ØVELSE SNØ 2010

Evaluering

Rapport fra evalueringsgruppen:

Tove Heidi Silseth, Helsedirektoratet, Asle Michael Fremgård, Mattilsynet, Inger Margrethe Hætta Eikermann, Statens strålevern, Geir Sverre Braut, Statens Helsetilsyn, Olav Sønnerland, Politidirektoratet og Tone D. Bergan, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap

31. oktober 2011

INNHOOLD

FORORD.....	5	4.2 Pressekonferansen i øvelsens del 1.....	15
1 INNLEDNING	7	4.3 Lederdepartementsrollen	15
1.1 Bakgrunn og mål for evalueringen	7	4.4 Tverrsektoriell koordinering og informasjonsutveksling (departementsnivå)...	16
1.2 Scenario	8	4.5 Kommunikasjon med befolkningen	16
1.3 Ansvar, metode og organisering (evalueringsgruppens mandat og arbeidsform)	9	4.6 Utenlandske statsborgere og andre lands ambassader.....	16
1.4 Øvelsens nytteverdi.....	9	4.7 Øvingstekniske momenter	17
2 INNLEDENDE VURDERINGER	11	5 OPPSUMMERING	19
3 BESVARELSE AV SPØRSMÅL SENDT UT I FOR- KANT AV ØVELSEN.....	13	VEDLEGG.....	21
4 LÆRINGSPUNKTER ETTER ØVELSEN	15		
4.1 Kriseutvalget for atomberedskap.....	15		

FORORD

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap skal ha et helhetsperspektiv på sikkerhetsutfordringene i et komplekst samfunn i rask endring. DSB skal arbeide for å styrke den nasjonale kriseberedskapen og håndteringsevnen. Dette gjør vi blant annet gjennom å planlegge og gjennomføre øvelser, og sikre systematisk læring basert på hendelser, tilsyn og øvelser.

Sivil nasjonal øvelse (SNØ) er en øvelse som gjennomføres årlig, og som involverer aktuelle myndigheter på regionalt og sentralt nivå. Scenario for øvelsen i 2010 var en eksplosjon i Oslo sentrum med påfølgende spredning av radioaktivt materiale. De deltagende etater og departement ble øvet i håndtering av hendelsen 1-2 dager etter selve eksplosjonen. Radioaktiv forurensning medførte blant annet at sentrale deler av Oslo (Oslo sentralbanestasjon og området rundt) ble avsperrert, og en rekke strategiske beslutninger måtte tas.

Øvelsen var todelt, den første dagen ble direktorat og lokale myndigheter øvet, sammen med Kriseutvalget for atomberedskap. Øvelsens del to ble gjennomført noe senere, og da ble departementene øvet. De to dagene ga en nyttig gjennomgang av organiseringen av atomberedskap i Norge – og denne evalueringsrapporten peker på sentrale læringspunkt i etterkant av øvelsen.

Øvelsen utløste også refleksjoner rundt måten denne typen øvelser gjennomføres på. Del to av øvelsen traff ikke godt nok, og dette har i etterkant av øvelsen medført en gjennomgang av øvelser og øvelsesmetodikk i DSB.

Den tenkte hendelsen ble sett på som aktuell for mange, og det var derfor bred deltakelse i øvelsen. Jeg vil takke for den tid og ressurser som ble avsatt hos hver enkelt etat til planlegging og deltakelse i øvelsen, og derved muliggjort at vi sammen har bidratt til å styrke den nasjonale kriseberedskapen og håndteringsevnen.

Jon A. Lea

1 INNLEDNING

1.1 BAKGRUNN OG MÅL FOR EVALUERINGEN

Sivil nasjonal øvelse (SNØ) gjennomføres årlig, og scenario for øvelsen var en eksplosjon i Oslo sentrum med påfølgende spredning av radioaktivt materiale. De deltagende etater og departement ble øvet i håndtering av hendelsen 1-2 dager etter selve eksplosjonen. Radioaktiv forurensning medførte blant annet at sentrale deler av Oslo (Oslo sentralbanestasjon og området rundt) ble avsperrert.

Hensikten med øvelse SNØ 2010 var å videreutvikle den nasjonale krisehåndteringsevnen på basis av kongelig resolusjon 17. februar 2006 Atomberedskap – sentral og regional organisering, samt prinsipper for krisehåndtering på sentralt nivå som er omhandlet i St.meld nr.37 (2004-2005) om flodbølgekatastrofen i Sør-Asia og sentral krisehåndtering og St.meld nr.22 (2007-2008) Samfunnssikkerhet – samvirke og samordning.

Den nasjonale atomberedskapen er fastsatt i Kongelig resolusjon av 17. februar 2006 og fraviker på enkelte punkter fra annen kriseberedskap. Beredskapen er bygget opp rundt Kriseutvalget for atomberedskap (Kriseutvalget) som består av representanter fra sentrale myndigheter som har et spesielt ansvar i atomberedskapen (Helsedirektoratet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Forsvarsdepartementet, Politidirektoratet og Mattilsynet) der Statens strålevern er leder og sekretariat. Kriseutvalgets rådgivere besitter relevant kompetanse og bistår Kriseutvalget med faglige innspill under en atomhendelse. Fylkesmannen er Kriseutvalgets regionale ledd som i forbindelse med en atomhendelse skal sørge for koordinering og bidra til iverksettelse av samordnede tiltak regionalt og lokalt. Embetsgruppen for koordinering av atomberedskapen består av representanter for sentrale departementer i atomberedskapen. Den ledes av Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) og er bindeledd mellom departementene og Kriseutvalget i forbindelse med krisehåndtering.

Fokus var på å øve elementer som kan bidra til å videreutvikle aktørenes rolle- og ansvarsforståelse, herunder øve grensesnitt mellom lederdepartement, de øvrige departementene, Regjeringens kriseråd og atomberedskapsorganisasjonen.

Sivil nasjonal øvelse 2010 ble gjennomført i to deler. Første del ble gjennomført med etater og en del offentlige virksomheter den 11. november 2010. Andre del var en øvelse for departementene og Statsministerens kontor (SMK) og denne ble gjennomført 30. november 2010. Til sammen deltok 12 ulike direktorat og virksomheter i første del, og 10 departement samt Statsministerens kontor (SMK) i andre del.

Hovedmål for øvelsens første del var å øve departementenes underliggende etater og andre virksomheter i krisehåndtering ved et atomscenario med vekt på organisering av atomberedskapen i Norge. Delmål var som følger:

- Øve rolle- og ansvarsforståelse, herunder grensesnitt og samspill mellom Kriseutvalget for atomberedskap, underliggende etater, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Oslo kommune og Den britiske ambassade
- Øve samordning av kommunikasjon til befolkningen
- Vurdere ressurser (kapasiteter, redningsressurser, måling, rensestasjoner mm)
- Få frem en omforent situasjonsbeskrivelse, samt prioritering av tiltak (menneske, miljø, materiell, marked)
- Øve på informasjonsdeling og rapportering mellom de ulike nivåer
- Identifisere operative vs strategiske problemstillinger og avdekke eventuelle svakheter i virksomhetenes prosedyrer

Hovedmål for øvelsens andre del var å øve departementene i krisehåndtering ved et atomscenario med vekt på organisering av atomberedskapen i Norge. Delmål var som følger:

- Øve rolle- og ansvarsforståelse, herunder grensesnitt og samspill mellom Kriseutvalget for atomberedskap, lederdepartement, andre departementer og Regjeringens kriseråd
- Øve samordning av kommunikasjon til befolkningen, herunder utarbeidelse av en overordnet kommunikasjonsstrategi

Evalueringen er knyttet opp mot øvelsens hovedmål og delmål. I evalueringen er det lagt opp til identifisering, bearbeidning og presentasjon av de erfaringene som ble gjort under øvelsen. Hensikten med evalueringen er læring, og tema er i første rekke forhold som vil ha betydning for håndtering av lignende situasjoner i det virkelige liv. Planlegging og gjennomføring av selve øvelsen er ikke evaluert like inngående, men er likevel tatt med i den helhetlige vurderingen. Disse

momentene har stor innvirkning på læringsmomentene under selve øvelsen, og evalueringsgruppen kommer derfor med en del påpekninger og forslag til forbedringer som bør vurderes ved planlegging av nye øvelser.

Hovedmålet for evalueringen er å systematisere erfaringer av betydning for utviklingen av samfunnets evne og kapasitet til å håndtere en hendelse som medfører spredning av radioaktivitet i tett befolket område.

1.2 SCENARIO

Bakgrunnsscenarioet for øvelsen var likt begge dagene. Øvelsen tok utgangspunkt i noen dager etter selv eksplosjonen, da fokus for øvelsen var rehabilitering og normalisering av situasjonen på ulykkesstedet. Departementene fikk i tillegg presentert de tiltak og vurderinger som var gjort av operativt ledd de første dagene etter eksplosjonen. En del sentrale problemstillinger ble presentert ved oppstart andre del av øvelsen.

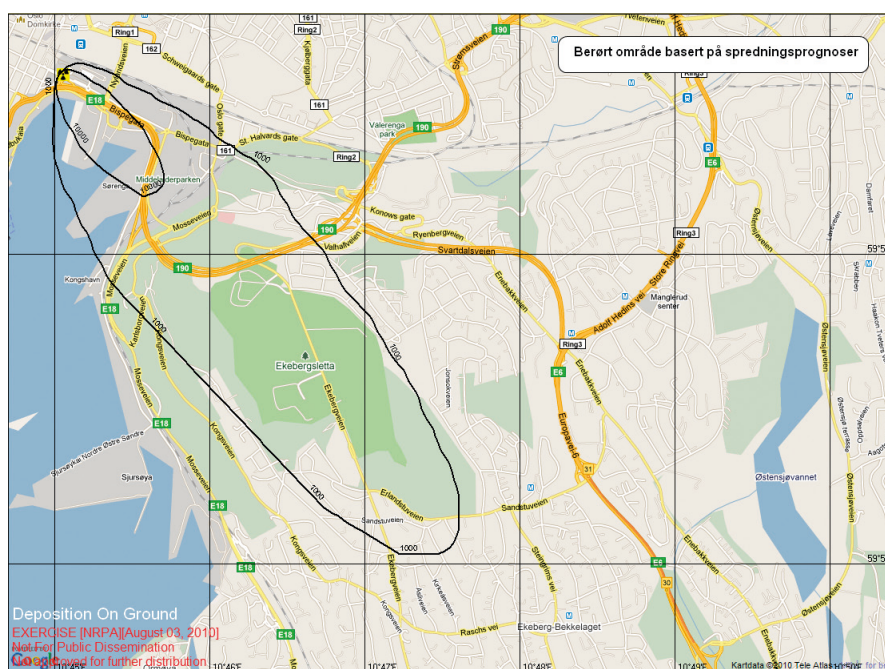
Utgangspunktet for scenariet var en hendelse med begrenset spredning av radioaktivt materiale, eksempelvis ved bruk av en «skitten bombe». Strålingen skriseutvalget for atom-

beredskaplle være av et slikt omfang at det var naturlig å etablere en organisasjon i henhold til Kgl.res. av 17. februar 2006 Atomberedskap – sentral og regional organisering.

Hendelsen var lagt til Oslo tidlig i august. En bil kjører i land fra Danskebåten, og ved rundkjøringen på sjø-siden av Oslo sentralstasjon eksploderer bilen, rett ved siden av en britisk turistbuss. Eksplosjonen ble etterfulgt av en kraftig brann. Nødetatene var raskt på stedet og igangsatte redningsarbeid. Hendelsen medførte totalt 21 omkomne og 53 skadde personer. Da bombegruppa ved Oslo politidistrikt ankommer ulykkesstedet konstateres spredning av radioaktivitet, og området avsperreres med en radius på 250 meter.

Antatt berørt område ble illustrert av Kriseutvalget, som vist i figuren nedenfor.

Ved nærmere kartlegging i etterkant av eksplosjonene ble så et område som vist på figur 2 avsperrert. Innenfor dette området lå sentrale trafikknutepunkt som Oslo sentralbanestasjon og Festningstunnelen. Problemstillinger knyttet til det avsperrerte området, samt befolkningens generelle uro og bekymring ble så presentert gjennom medieinnslag og spørsmål til diskusjon.

Figur 1 Antatt berørt område basert på spredningsprognoser. Illustrasjon kun laget for øvelsesøyemed og gjengitt med tillatelse fra Statens strålevern

1.3 ANSVAR, METODE OG ORGANISERING (EVALUERINGSGRUPPENS MANDAT OG ARBEIDSFORM)

Evalueringsgruppen deltok på ett planleggingsmøte i forkant av øvelsen. Evalueringsgruppens mandat er presentert i Vedlegg 1.

Alle deltakere på øvelsen fikk tilsendt et bakteppe noen dager før øvelsen startet og ble bedt om å redegjøre for egne gjennomførte tiltak første døgn. Evalueringsgruppen sendte samtidig ut 10-12 forhåndsspørsmål knyttet til roller og ansvar, planverk, kommunikasjon og ressurser. Svar på forhåndsspørsmålene finnes i Vedlegg 2 og 4.

Evalueringsgruppen var tilstede de to øvingsdagene og gjorde fortløpende observasjoner i løpet av dagen. I tillegg fikk alle deltagerne et kort spørreskjema med oppsummering av inntrykk og erfaringer på slutten av dagen.

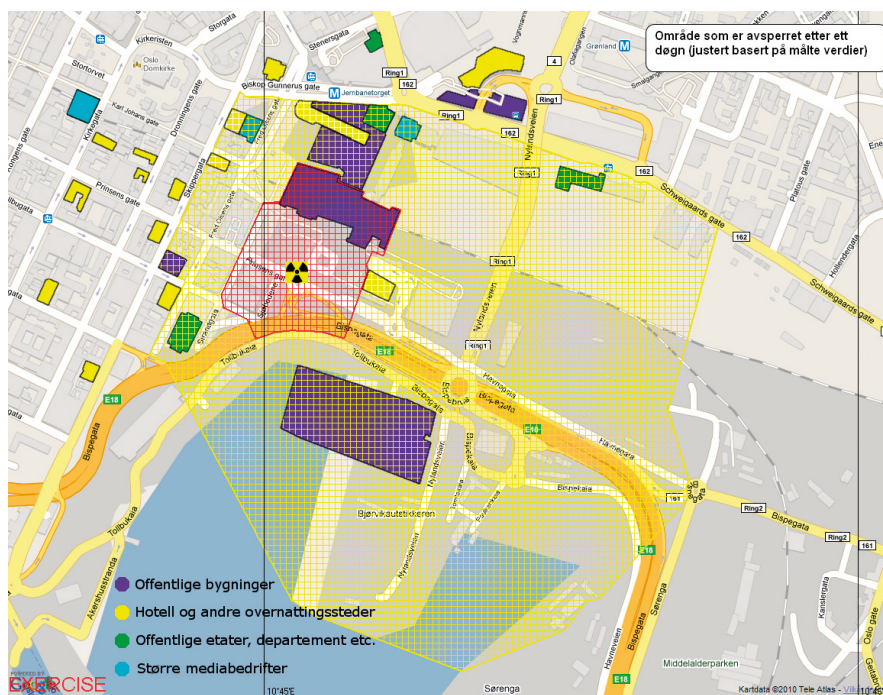
Evalueringsgruppens vurderinger er basert på den innhentede informasjonen, samt observasjonene som ble gjort i løpet av øvelsen.

Det har gjennomgående vært fokusert på hensikten med øvelsen, og at deltakende etater og departementer har et læringsutbytte knyttet til håndtering av en hendelse med spredning av radioaktivitet i et byområde.

1.4 ØVELSENS NYTTEVERDI

CBRN-hendelser¹ setter den daglige beredskapen på prøve. Hovedstadsregionen har en god grunnberedskap, og en vet samtidig at ulykker/tilsiktete handlinger som involverer farlige stoffer vil stille særlige krav til deteksjon og å hindre spredning av stoffer ut fra skadestedet. En spredning av radioaktivitet som beskrevet i scenariet vil medføre at atomberedskapsorganisasjonen blir en viktig aktør i krisehåndteringen. Grensesnitt mellom lederdepartement, øvrige departement, Regjeringens kriseråd, Kriseutvalget for atomberedskap og dets faglige rådgivere ble berørt gjennom denne øvelsen.

1 CBRN er en betegnelse som dekker kjemiske, biologiske, radioaktive og nukleære stoffer

Figur 2 Avsperrert område ett døgn etter eksplosjonen. Illustrasjon kun laget for øvelsesøyemed og gjengitt med tillatelse fra Statens strålevern

2 INNLEDENDE VURDERINGER

Scenariet som ligger til grunn for øvelsen ble gjennomgående vurdert som realistisk og relevant av deltagerne. Krisen var uten tvil tverrsektoriell, og myndighetenes oppgaver dekket et bredt spekter fra skadebegrensning, omdømmebeskyttelse, til informasjon til publikum, strategiske beslutninger knyttet til dekontaminering av forurensede områder og reetablering av tjenester/områder.

En øvelse vil aldri kunne gjennomføres slik at den gir et helt realistisk bilde av hvordan en virkelig situasjon ville ha artet seg. Mye tyder på at dette gjelder i enda større grad ved et

scenario som dette. Det ble i denne øvelsen øvet håndtering 1-2 dager etter den initielle hendelsen. En reell hendelse ville ha medført vesentlig større pågang fra publikum og media i den aktuelle fasen.

Øvelsens første del, som involverte lokalt, regionalt og etats/direktoratsnivå traff bedre enn øvelsens andre del som involverte departementene. Dette skyldtes i første rekke de problemstillinger som ble løftet opp, og at det generelt er lettere å diskutere konkrete tiltak enn overordnede strategiske problemstillinger.

3 BESVARELSE AV SPØRSMÅL SENDT UT I FORKANT AV ØVELSEN

Evalueringsgruppen sendte ut 10-12 forhåndsspørsmål knyttet til roller og ansvar, planverk, kommunikasjon og ressurser. Svar på forhåndsspørsmålene finnes i Vedlegg 2 og 4. Besvarelsene viser at de deltagende etater og departementer forberedte seg godt til øvelsen. Planverk og roller og ansvar ble gjennomgått på forhånd – og samtlige hadde gjort seg kjent med Kriseutvalget for atomberedskap sitt mandat.

Spørsmål knyttet til internasjonal assistanse viste at de fleste etater har avtaler om assistanse på eget fagområde, og en eventuell koordinering av assistanse har vært lite diskutert.

Spørsmål knyttet til informasjonsberedskap viser at det var et ønske om å øve også KU-info.

På spørsmål til departementene «Hvem bør sikre samordnet kommunikasjon med befolkningen og hvordan kan dette gjøres?» fremkom det noe divergerende svar. Det var også en viss usikkerhet knyttet til Embetsgruppen for koordinering av atomberedskapen, og hvilken rolle denne gruppen ville ha i forbindelse med en slik hendelse.

På spørsmål om departementene var kjent med Kriseutvalget for atomberedskap svarte samtlige departement at de var kjent med KU. Justis- og politidepartementet hadde ønsket en gjennomgang av atomberedskapen, mens de andre departementene svarte at de var bekvemme med ordningen.

4 LÆRINGSPUNKTER ETTER ØVELSEN

Evalueringsgruppen har identifisert sju læringspunkter som drøftes mer inngående i de følgende delkapitlene.

4.1 KRISEUTVALGET FOR ATOMBEREDSKAP

Kriseutvalget for atomberedskap (KU) betegnes ofte som en avvikende form for organisering, og er en fast beredskapsorganisasjon bestående av aktuelle beredskapsmyndigheter på tvers av sektorer. I denne øvelsen demonstrerte Kriseutvalget at en slik organisering er berettiget og velfungerende, spesielt når det gjelder å kunne gi et gjennomarbeidet beslutningsunderlag til strategisk nivå.

Kriseutvalget fremsto som godt forberedt, koordinert, og med klare budskap. Et samlet situasjonsbilde og god informasjon ga høy troverdighet til budskapene som gikk ut. Kriseutvalgets leder kunne gi Regjeringens kriseråd det nødvendige underlaget for å treffe de beslutningene som strategisk nivå nødvendigvis må treffe. Kriseutvalget var også bevisst egen rolle og ansvar og hvor avgrensninger mot departement ligger.

I en krisesituasjon vil Kriseutvalgets oppgaver og Justis- og politidepartementets Krisestøtteenhet (KSE) sine oppgaver i enkelte tilfeller bli overlappende (presentasjon av situasjonsbilde, informasjon og utforming av talepunkter som eksempel). I denne øvelsen ble dette ikke øvet, men kan være et tema som følges opp i en mer begrenset øvelse.

En av Kriseutvalgets styrker er at organisasjonen er godt trent, og de ulike aktørene kjenner hverandres ansvarsområder godt. Kriseutvalget innehar også de nødvendige fullmakter og kan iverksette adekvate tiltak der det vurderes som nødvendig.

Øvelsen fikk belyst Kriseutvalgets rolle på en god måte, og et viktig læringspunkt for deltagerne var økt kjennskap til riseutvalgets rolle og oppgaver.

4.2 PRESSEKONFERANSEN I ØVELSENS DEL 1

I øvelsens del 1 ble det arrangert en pressekonferanse med spillende «journalister». Kriseutvalget fikk i oppgave å organiserte seg raskt – og budskapene som ble presentert fremsto som gode og solide. Kriseutvalgets leder kan i større grad slippe andre etater til – og Oslo politidistrikt bør kunne være tilstede ved pressekonferansen fra starten av.

Kriseutvalget var godt forberedt når det gjaldt budskap, men dårlig forberedt når det gjaldt å styre journalistene. Ved gjennomføring av pressekonferansen fikk journalistene fritt spill, og kunne styre hele scenansen.

Det forventes at Kriseutvalget er bedre satt opp til å håndtere dette. Evalueringsgruppen er klar over at KU-info ikke var en del av øvelsen, og mener at det burde de ha vært, så lenge koordinert informasjon og kommunikasjon med publikum var en viktig del av øvelsen.

4.3 LEDERDEPARTEMENTSROLLEN

I denne øvelsen fortsatte JD som lederdepartement. Regjeringens kriseråd (RKR) avholdt et møte på begynnelsen av øvelsens dag 2. Regjeringens kriseråd (RKR) vil tidlig beslutte hvilket departement som skal være lederdepartement. Ut fra scenariet mener evalueringsgruppen det hadde vært naturlig at HOD overtok som lederdepartement. Akutfasen var over, og politiet og LRS hadde i hovedsak avsluttet sin aksjon. Fokus ville høyst sannsynlig vært på liv, helse og miljø og i størst mulig grad redusere konsekvenser for helse og miljø – og i stor grad ligget innenfor HODs ansvarsområder.

I dette tilfellet ville Statens strålevern, Helsedirektoratet, Mattilsynet og Helseforetakene alle være sentrale aktører og etater som ligger under HOD.

Skifte av lederdepartement ville synliggjort et skifte i fokus i håndteringen. Det vil være nyttig for RKR å oppsummere erfaringer rundt prosessen for valg av lederdepartement.

Evalueringsgruppen observerte forøvrig at Miljøverndepartementet var aktive, og tok et særlig ansvar for opprydning og miljø. Diskusjonene i RKR var relevante og var knyttet direkte til de strategiske utfordringene som scenariet bød på.

JD var godt forberedt og håndterte sin rolle som lederdepartement i RKR på en god måte. Da hovedbudskap og talepunkter skulle presenteres, kunne JD med fordel hatt tydeligere fokus på innspill fra KU. Evalueringsgruppen ser at tiden til å forberede et budskap var knapp, men at dette var et øvingsmoment i øvelsen, og derfor kunne ha blitt fulgt opp bedre. KSE tilrettela for møtet i RKR, men hadde ellers ingen rolle under øvelsen.

4.4 TVERRSEKTORIELL KOORDINERING OG INFORMASJONSUTVEKSLING (DEPARTEMENTSNIVÅ)

Et av hovedmålene med øvelsen var å øve tverrsektoriell koordinering og informasjonsutveksling. Når departementene samles i en plenumssal er det vanskelig å øve horisontale og vertikale kommunikasjonslinjer. Koordinering av mange ulike etater byr alltid på utfordringer, og det kreves samsvarende planverk og god kunnskap om roller, ansvar og myndighet.

Gjennom utsendte spørsmål i forkant av øvelsen fremkom det at både direktorat og departement var godt kjent med Kriseutvalgets rolle og ansvar – og komfortable med ordningen. Forhåndsspørsmålene avdekket imidlertid noe usikkerhet knyttet til informasjonskanaler og hvordan eget departement ville få informasjon om situasjonene, blant annet ble Embetsgruppen for koordinering av atomberedskapen nevnt som en viktig informasjonskanal.

Fylkesmannen har en viktig rolle i å koordinere og bidra til iverksettelse av samordnede tiltak regionalt og lokalt og kan i større grad enn det evalueringsgruppen observerte bistå aktører som Avinor, Jernbaneverket og tilgrensende kommuner med informasjon om hendelsen og håndtering av denne. Ved rapportering oppover vil det være et behov for avklaring av forholdet mellom Fylkesmennenes rapportering på fagkanal og rapportering på samordningskanal.

Kommunens rolle og ansvar fremkom tydelig i første del av øvelsen, men ble mer utydelig i andre del. Eksempler på dette er miljørettet helsevern, som først og fremst er kommunens ansvar. At kommunens virkemidler blir litt glemt i øvelsens andre del skyldes først og fremst utfordringene knyttet til å øve adskilt i to ulike nivåer. Oslo kommune vil naturlig bli en viktig aktør ved alle hendelser i Oslo. Dette fremkommer ikke så godt under øvelser, men med sine om-

lag 45 000 ansatte vil kommunen være en sentral ressurs i denne type håndtering.

Det er tilsynelatende en viktig suksessfaktor at Kriseutvalgets leder var tilstede under diskusjonene i RKR. Uavhengig av hvem som er lederdepartement, bør relevante fagpersoner innkalles til RKR-møtene.

Øvelsen ga ikke grunnlag for å vurdere KSEs rolle i forhold til å bearbeide Kriseutvalgets informasjon og situasjonsbilde til beslutningsunderlag for RKR. Dette kan være et sentralt øvingspunkt ved en senere øvelse.

4.5 KOMMUNIKASJON MED BEFOLKNINGEN

I øvelsens første del var Kriseutvalget tydelig på sin informasjon til publikum. Hva kan publikum gjøre? Hva er farlig og ikke? Til tross for et kompleks scenario med mye usikkerhet, hadde Kriseutvalget et budskap som var lett forståelig. Opphold utenfor avsperrt sone var ansett som trygt, opphold innenfor ikke tillatt. Andre usikkerhetsmomenter som ble spilt inn ble avklart og tidlig avkrefret som bekymringspunkter.

I øvelsens andre del mener evalueringsgruppen at JD i større grad må få frem budskapet fra Kriseutvalget. JD fremlegging av talepunkter inneholdt kun en plan for informasjon. Hovedbudskapet: «Det er trygt utenfor avsperrt område.» kunne fremheves og argumenteres for og Kriseutvalget kan også «selge inn» eget budskap til lederdepartement.

Ved kommunikasjon med befolkningen må publikum kunne følge en tankerekke. Departementet burde derfor i større grad utfordre Kriseutvalget på argumentasjon og budskap, og hvorfor Kriseutvalget fremlegger situasjonsbildet som de gjør.

Kriseinfo.no er en kriseinformasjonsportal som er under utvikling. JD påpekte at kriseinfo.no ville blitt tatt i bruk. Etter evalueringsgruppens vurdering ville informasjon i kriseinfo.no først og fremst komme fra direktoratsnivå.

4.6 UTENLANDSKE STATSBOGGERE OG ANDRE LANDS AMBASSADER

Øvelsen avdekket at UD raskt får en rolle når det gjelder å yte informasjon og bistand til andre lands ambassader i Norge, i de tilfelle utenlandske statsborgere er involvert i hendelser i Norge.

For den britiske ambassaden var det naturlig å henvende seg til norsk UD, og de ønsket å benytte UD som kontaktpunkt både når det gjaldt å tilby assistanse fra hjemlandet, og for å kunne følge opp egne statsborgere som var berørt av hendelsen. Andre lands ambassader er ikke nødvendigvis oppdatert på beredskapsordninger i Norge. For ambassadene er det naturlig å benytte veletablerte kontaktpunkt, hvorav UD er et av dem.

Evalueringsgruppen mener at UDs rolle i atomberedskapen kan formaliseres i større grad, og at UDs tilknytning til Kriseutvalget vurderes.

4.7 ØVINGSTEKNISKE MOMENTER

Det var store forskjeller på hvor vellykket øvingsformen fungerte de to dagene. På første del av øvelsen var problemstillingene i stor grad relevante for de deltagende etatene og organisasjonene, og problemstillingene opplevdes som engasjerende.

Basert på øvelsens del én skulle så noen utvalgte etater presentere hva de hadde gjort av tiltak, og presentere utfordringer for strategisk nivå i øvelsens del to. Kriseutvalget hadde utarbeidet sentrale problemstillinger som departementene skulle ta stilling til.

RKR møttes innledningsvis på øvingsdag to. Gjennomføring av møtet i RKR fungerte godt, og diskusjonene var

gode. Det var uheldig at resten av deltagerne diskuterte de samme problemstillingene parallelt, med en visshet om at det var beslutningene i RKR som ville bli avgjørende. Medieinnslaget opptok en større del av den tilgjengelige tiden på øvingsdagen, og problemstillingene som ble presentert gjennom TV-innslag ble vurdert til å være mindre relevante i forhold til naturlig fokus på liv og helse. Medieinnslaget, sammen med mange operative problemstillinger fra øvingsledelsens side medførte at de mer strategiske diskusjonene ble mindre synlige.

Evalueringsgruppen mener at selve øvingsformen må gjennomgås. Det blir krevende å øve operativt og strategisk nivå hver for seg (øvelsens del 1 og 2). Evalueringsgruppen mener også at øvingsformen er særlig krevende, og at det å øve mange deltakere i plenumssal medfører lite realistiske situasjoner. Deltagerne ønsket mer tydelige mål og oppgaver i løpet av øvelsen, bedre tid til å avklare spørsmålstillinger som dukker opp og større mulighet til å kommunisere iverksatte tiltak. Ved øvelser som krever koordinering av ulike fagdepartementer og ulike organisasjoner krever dette en annen tidslinje i scenario-forløpet.

DSB bør evaluere egen øvingsform – i øvelsens del to ble ikke de strategiske utfordringene som Kriseutvalget presenterte løftet opp i tilstrekkelig grad – og medieinnslaget tok ikke høyde for de tiltak som var iverksatt. Derved ble mange potensielle læringspunkt ikke avdekket i tilstrekkelig grad.

5 OPPSUMMERING

Øvelse SNØ 2010 omfattet en kompleks hendelse – med eksplosjon og påfølgende radioaktiv forurensning i sentrale deler av Oslo. Viktige momenter var knyttet til hvor mye ressurser som skulle settes inn på å rense avsperrede områder og komme tilbake til normaltilstand.

Kriseutvalget for atomberedskap (KU), som beskrevet i Kgl.res. av 17.februar 2006 var godt kjent blant deltakerne. Kriseutvalget spilte en sentral rolle i øvelsens del 1 – på direktoratsnivå – og i øvelsens del 2 – departementsnivå. Kriseutvalget fremstår koordinert og godt trent. Kriseutvalget er enn stående beredskapsorganisasjon som gir merverdi, og dette kan utnyttes i større grad.

Koordinering av mange ulike etater byr alltid på utfordringer, og det kreves samsvarende planverk og god kunnskap om roller, ansvar og myndighet. Evalueringsgruppen vil peke på kommunens betydning ved slike hendelser. Dette fremkommer ikke så godt under øvelser, men med sine om lag 45 000 ansatte vil kommunen være en sentral ressurs i denne type håndtering.

Evalueringsgruppen har kommet frem til sju læringspunkter som kort kan oppsummeres som:

1. Kriseutvalget for atomberedskap er en godt trent organisasjon som gir merverdi ved den type hendelse som Øvelse SNØ 2010 tok utgangspunkt i.
2. Kriseutvalget bør være bedre forberedt til å styrepressekonferanser.
3. Prosess for valg av lederdepartement bør gjennomgås.
4. Grensesnittet mellom Kriseutvalget og lederdepartement bør vurderes nærmere.
5. Det ble identifisert et behov for økt dialog mellom lederdepartement og Kriseutvalget når det gjelder budskap og argumentasjon.
6. UDs tilknytning til Kriseutvalget bør vurderes.
7. Øvingsform og de øvingstekniske forholdene bør gjennomgås – DSB bør vurdere hvorvidt diskusjonsøvelser av dette formatet gir det ønskede læringsutbyttet.

Øvelse SNØ 2010 har avdekket at det fortsatt vil være viktig å øve grenseflater og samhandling både på tvers av sektorer, ovenfor media og ikke minst befolkningen.

VEDLEGG

VEDLEGG 1. MANDAT FOR EVALUERINGSGRUPPEN

OPPDRAG

Evalueringsgruppen skal evaluere Øvelse SNØ 2010 og identifisere de mest sentrale læringspunktene.

Evalueringsgruppen skal under gjennomføring av Øvelse SNØ 2010 opptre som observatører. Som observatører registreres forløp, de ulike aktørenes vurderinger og samhandlingen mellom aktørene gjennom observasjon og dialog med deltakerne.

Evalueringen skal knyttes opp mot hovedmål og delmål for øvelsen.

I oppsummering på selve øvelsesdagen gir hver deltagende virksomhet/departement en rask oppsummering av førsteinntrykk. I tillegg gis evalueringsgruppen mulighet til å innhente vurderinger i form av forberedende spørsmål i forkant av øvelsesdagen, og evaluerings skjema i etterkant.

Evalueringen gjennomføres i dialog med deltakerne.

SAMMENSETNING OG ORGANISERING

Evalueringsgruppen består av: Tove Heidi Silseth, Helsedirektoratet, Geir Sverre Braut, Statens Helsetilsyn, Michael Asle Fremgård, Mattilsynet, Olav Sønderland, Politidi-

rektoratet, Inger Margrethe Hætta Eikermann, Statens strålevern og Tone D. Bergan, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap.

Evalueringsgruppen organiseres som en arbeidsgruppe, som ledes av DSB. Gruppen skal ha tilgang til all øvingsteknisk informasjon og dokumentasjon i forkant av øvelsesdagene.

Det skal avleveres en skriftlig evalueringsrapport. Evalueringsrapporten avgrenses til en gjennomgang av læringspunkter og funn basert på forløp øvelsesdagene og spørreskjema i for- og etterkant. Evalueringsrapporten skal ikke inneholde fullstendig dokumentasjon av øvelsen, øvelsesplanlegging og gjennomføring.

TIDSPLAN

Øvingsdagene er 11. november 2010 og 30. november 2010.

Rapporten skal avleveres til DSB innen 1. februar 2011. DSB besørger videre distribusjon og gjennomgang av læringspunkter.

Hovedfunnene fra evalueringen presenteres på Øvingskonferansen 17. februar 2011.

VEDLEGG 2. SVAR PÅ FORHÅNDSSPØRSMÅL – DEL 1

Det ble på forhånd sendt ut en del spørsmål til alle som deltok på øvelsen. Hensikten med spørsmålene var å få kartlagt status i forkant av øvelsen, og for å kunne gjøre en

vurdering av om øvelsen medførte et visst læringsutbytte hos deltagerne.

Spørsmål	Fylkesmannen i Oslo og Akershus	HelseDirektoratet	Statens strålevern	Meteorologisk institutt
1. Inngår din etat/organisasjon i Kriseutvalget for atomberedskap? Og hvis ja, på hvilken måte?	Nei	Heledirektoratet er fast medlem av KU-A	Statens strålevern er både leder og medlem av Kriseutvalget (to representanter). Strålevernet er i tillegg sekretariat for Kriseutvalget. Informasjonssjefen ved Strålevernet er leder av Kriseutvalgets informasjonssenhet (KU-Info).	Nei
2. Hvis spørsmål 1 er besvart med ja: Kriseutvalgets oppgaver og sammensetning er beskrevet i kongelig resolusjon av 17. februar 2006. Kriseutvalget har fullmakt til å fatte beslutninger og gi ordre om iverksettelse av nærmere spesifiserte tiltak i akuttfasen av en hendelse, jf. vedlegg om fullmakter og mandat. Kriseutvalgets representanter forutsettes å ha de nødvendige fullmakter fra sine respektive etater til å kunne ta del i beslutningsprosessen. Er en slik fullmakt formalisert for deltager fra egen organisasjon? Eventuelt på hvilken måte?		Ja, muntlig delegasjon	Leder av Kriseutvalget er direktør ved Statens strålevern. Det øvrige medlemmet er avdelingsdirektør ved Strålevernets avdeling Beredskap og miljø. Representantenes fullmakter ligger i deres stillingsbeskrivelser og i gjøremålskortene for stillingene gjennom Strålevernets krisehåndteringsplan.	
3. Hvis spørsmål 1 er besvart med nei: På hvilken måte vil kommunikasjon mellom Kriseutvalget og egen etat foregå?	Fylkesmannens atomberedskapsutvalg (ABU) er i linjen mellom KU og kommunene og vil kommunisere direkte.			Iht kongelig resolusjon av 17. februar 2006 er vi Kriseutvalgets rådgiver og kommunikasjonsform er uttrykt i en samarbeidsavtale mellom NRPA og met.no. Dersom Kriseutvalgets leder ønsker det, vil met.no stille med faglig rådgiver i KU's lokaler.
4. Gitt bakteppet som beskrevet for øvelsen, er dette en situasjon din etat/organisasjon har beredskapsplaner for? (og kan de karakteriseres som overordnede/generiske, detaljerte, scenariorstyrte, m.v.?)	ABU for Oslo og Akershus har sitt beredskapsplanverk iht mal på www.atomberedskap.no . Denne inneholder varslingsliste, ressursoversikt, oppgaver for ABU-medlemmene, med mer.	Ja - de krav som er stilt: HelseDirektoratet i fm atomhendelse er ivaretatt i hhv Overordnet plan for helse- og sosial sektoren og i Hdirs Kriseplan. Spesialist- og primærhelsetjenesten skal ha lokale beredskaps- og kriseplaner (lovkrav) for enhver krise herunder atomhendelser.	Ja, Strålevernet har detaljerte planer for å håndtere hendelser av den typen som er beskrevet i bakteppet, der radioaktivt materiale blir spredt og gir konsekvenser for liv, helse, miljø og/eller andre samfunnsinteresser.	I kraft av planer for å utføre 24/7/365 drift, vil daglig met.no beredskap være tilstrekkelig. I alvorlige situasjoner kaller vi inn ekstra personell og organiserer bakvakt. Grad av detaljering/scenariostyring iht Samarbeidsavtale med NRPA.

Spørsmål	Fylkesmannen i Oslo og Akershus	Helsedirektoratet	Statens strålevern	Meteorologisk institutt
5. Hvilke ressurser er det egen organisasjon/etat kan stille med i en slik situasjon?	De ressurser som ABU-medlemmene rår over. Utover dette en koordinasjon av kommunale ressurser i en samordningssituasjon.	Helsedir er gitt i oppdrag å samordne helsetjenesten (spesialist- og primærhelsetjenesten) under kriser. Denne samordnede informasjonen vil gå via Kriseutvalget/Strålevernet til HOD. Hdir kan stille kompetanseressurser til disposisjon fra helsetjenesten, herunder fra NBC-senteret (som er rådgiver for KU-A)	Strålevernet har som sekretariat egne operasjonslokaler for Kriseutvalget. Strålevernet har utstyr og kanaler for å varsle internasjonalt og nasjonalt, sammenordne situasjonsbilde, gjennomføre målinger, analysere situasjonen mht helse- og miljømessige konsekvenser, gi faglige råd til andre involverte myndigheter, sammenfatte og forme beslutningsgrunnlag for beslutningstagere og understøtte departementer. Strålevernet er også nasjonalt kontaktsenter for internasjonal assistanse gjennom den internasjonale assistansekonvensjonen og nordisk avtale om assistanse.	Vi setter opp en organisasjon som skal håndtere pågang fra media og berørte samfunnsaktører. Fagkompetanse utøves av direksjon, beredskapspersonell, meteorologer, konsulenter. Vi har tilgang på observasjonsdata, tungregning som sikrer prognosedata/varsler, egen rådgiver med vara kan stille hos NRPA, vi vil kjøre tråktorie- og spredningsberegninger.
6. Hva vil bli de antatt mest prioriterte oppgavene i en slik situasjon?	Informasjon, rapportering samt regional tilpassing og formidling av tiltak gitt av KU.	a. Styring etter ansvars-, nærhets- og likhetsprinsippet, herunder opprettholdelse av normale helse-, pleie- og omsorgstjenester. Sentrale elementer er varsling, rapportering, kommunikasjon samt rådgivning/understøttelse av helsetjenesten. b. Støtte opp under og samarbeide med KU-A for å sikre en helhetlig håndtering av situasjonen.	Det aller viktigste vil være å redusere helsemessige konsekvenser for befolkningen og den enkelte. Danne situasjonsbilde, vurdere hvordan situasjonen vil utvikle seg, vurdere konsekvenser og verne om liv og helse. Gi god og tilrettelagt informasjon til befolkningen som gir grunnlag til å fatte selvstendige valg.	Forsyne KU/NRPA med observasjonsdata og prognosedata, meteorologers fortolkning av disse anvendt på forurenset område. At met.no besvarer pågang fra media med meteorologiske data – ikke «ekspertuttalelser» på konsekvenser knyttet til radioaktivitet/strålefare.
7. Hva vurderer du å bli den mest kritiske ressursen for å håndtere hendelsen på dag 2, slik øvelsen tar utgangspunkt i?	Informasjon	A. Samordning av ansvar mellom ulike aktører, herunder spesielt mellom Hdir og Strålevernet og justissektoren. Informasjons- og kommunikasjonsarbeidet. B. Skaffe seg oversikt over det langsiktige perspektivet av hendelsen for å evt. kunne bidra til/legge til rette for å støtte kommunens oppfølgingsarbeid med stråleskade og andre berørte.	Den mest kritiske ressursen er knyttet til informasjonshåndtering. Få gitt ut mest mulig bred informasjon og håndtert publikumshenvendelser på en best mulig måte.	Tilgang på meteorologisk fagkompetanse samt observasjons- og prognosedata, ref. punkt 5.

Spørsmål	Fylkesmannen i Oslo og Akershus	Helsedirektoratet	Statens strålevern	Meteorologisk institutt
8. Internasjonal assistanse: Har egen etat/organisasjon tilgang til internasjonale mekanismer eller organisasjoner som kan yte bistand i forbindelse med en slik hendelse i Norge? Er disse formaliserte?	Nei	WHO, EU - EØS-avtalen, NATO, Norden - Nordisk helseberedskapsavtale, herunder samarbeid med Karolinska om kompetansebistand på stråleskader etc.	Ja. Strålevernet er nasjonalt kontaktpunkt til den internasjonale assistansekonvensjonen og en nordisk avtale om assistanse. Disse mekanismene er formaliserte gjennom egne avtaler.	Ja, det er formalisert et samarbeid med meteorologiske institutter, både i og utenfor Norden.
9. Kriseutvalget kan i akuttfasen av en atomhendelse benytte sine fullmakter så lenge de finner det nødvendig for å beskytte liv, helse, miljø eller andre viktige samfunnsinteresser. Avgrensningen av Kriseutvalgets fullmakter gjenspeiler at det ikke er hensiktsmessig å legge ansvaret for tiltak av mer langsiktig karakter til Kriseutvalget. Ser du for deg at tiltak av mer langsiktig karakter vil bli aktuelt i en tidlig fase av hendelsen, og eventuelt hvilke?	Nei	Situasjonsavhengig. Det er vesentlig å finne ut om det f.eks vil bli nødvendig å iverksette helseoppfølging/-overvåking av pasienter/berørte relatert til fremtidige farer for helseskader etter stråling/kontaminering. Samordnet innsats ut over akuttfasen må forutsees. KU-A har en naturlig rolle her.	Ja, det vil alltid være naturlig å vurdere og planlegge også tiltak av langsiktig karakter så tidlig som mulig. Det bør for eksempel tidlig planlegges hvordan helsemessig oppfølging av berørte, kontroll og håndtering av kontaminerte matvarer, utfordringer knyttet til eksportnæringer og egne strategier og gjennomføre normalisering og opprydning. Kriseutvalget har et ansvar i alle faser av håndteringen, blant annet i forbindelse med koordinering og rådgivning.	Nei
10. Har egen etat/organisasjon informasjonsberedskap som dekker atomulykker? (og i hvilken form?)	Vi har en informasjonsstab som også skal benyttes i situasjoner hvor fylkesmannens atomberedskapsorganisasjon er etablert.	Hdir har en egen beredskapsplan som også tar høyde for kommunikasjonsutfordringer under en atomulykke	Ja, Strålevernet har planer for informasjons håndtering av atomhendelser, og skal blant annet lede Kriseutvalgets informasjonsenhet (KU-info) og understøtte Kriseutvalgets informasjonsarbeid. Informasjonsarbeidet til Kriseutvalget er beskrevet i en egen kommunikasjonsstrategi.	Ja, iht kongelig resolusjon av 17. februar 2006 og en samarbeidsavtale med NRPA.
11. Ved en akutt atomhendelse kan Kriseutvalget innkalle informasjonsmedarbeidere fra etater som er representert i Kriseutvalget/Kriseutvalgets rådgivere, for å styrke sekretariatets informasjonsenhet. Har egen etat/organisasjon tidligere deltatt med informasjonsarbeidere i en reell hendelse eller atomulykke-øvelse? Eventuelt i hvem sin regi (egen/Kriseutvalg m.m.)?	Nei	Ja, øvelse. Kriseutvalgets regi.	Ja, Strålevernet har deltatt med informasjonsarbeidere både i håndteringen av reelle hendelser og under øvelser. Dette har både vært i form av Strålevernet som egen etat og gjennom Kriseutvalgets håndtering.	met.no har bekreftet at følgende personell kan stille i Kriseutvalgets informasjonsgruppe; Informasjonsdirektør og Informasjonsrådgiver. De har ikke deltatt på atomhendelser/øvelser, men på aktiviteter ifm spredning av vulkansk aske fra Eyjafjell Mai 2010 fikk de relevant trening. met.no erfaringer ble overlevert til NRPA ifm de to etaters årlige direktørmøte 1. juni 2010.

Spørsmål	Politidirektoratet	DSB	Jernbaneverket	Mattilsynet
1. Inngår din etat/organisasjon i Kriseutvalget for atomberedskap? Og hvis ja, på hvilken måte?	POD har en fast representant i KU, pluss en fast utpekt vararepresentant.	Ja, DSB er medlem av Kriseutvalget gjennom avdelingsdirektøren i Avdeling for brann, redning og sivilforsvar (BRS).	Nei	Ja, medlem av KU.
2. Hvis spørsmål 1 er besvart med ja: Kriseutvalgets oppgaver og sammensetning er beskrevet i kongelig resolusjon av 17. februar 2006. Kriseutvalget har fullmakt til å fatte beslutninger og gi ordre om iverksettelse av nærmere spesifiserte tiltak i akuttfasen av en hendelse, jf. vedlegg om fullmakter og mandat. Kriseutvalgets representanter forutsettes å ha de nødvendige fullmakter fra sine respektive etater til å kunne ta del i beslutningsprosessen. Er en slik fullmakt formalisert for deltager fra egen organisasjon? Eventuelt på hvilken måte?	JA, PODs representant har de nødvendige fullmakter, jf. Politiloven.	DSB har valgt å la seg representere i KU gjennom Avdelingsdirektør BRS på grunn av at materiel- og mannskapsassistansen fra Sivilforsvaret er det tyngste elementet i DSBs støtte ved en atomhendelse. I tillegg kommer rollen som nasjonal brannmyndighet med ansvar for bl.a. tilsyn med de kommunale brann- og redningsvesen og ivaretagelse av særskilte brannordninger (Redningsinnsats til sjøs, RITS og skogbrannhelikopterberedskap). Rapportering gjennom Fylkesmennene er et annet DSB-tiltak som er aktuelt, men dette ledes ikke av BRS, slik at dette krever samordning innad i DSB. DSBs representant i KU deltar med de nødvendige fullmakter fra DSBs direktør. Dette fremgår av DSBs Kriseplan og underliggende kriseplan for BRS.		Vi deltar i kriseutvalget med administrerende direktør. Dermed er det ikke behov for noen ytterligere formalisering
3. Hvis spørsmål 1 er besvart med nei: På hvilken måte vil kommunikasjon mellom Kriseutvalget og egen etat foregå?			Via SD	
4. Gitt bakteppet som beskrevet for øvelsen, er dette en situasjon din etat/organisasjon har beredskapsplaner for? (og kan de karakteriseres som overordnede/generiske, detaljerte, scenariorstyrte, m.v.?)	JA, overordnet er Politiloven §§ 7 og 27. Videre beskriver Politiets beredskapssystem del I (PBS del I), del II og del III politiets gjøremål. Videre har POD gitt politimestrene planleggingsoppdrag på utarbeide lokale planverk.	DSB har gjennom Sivilforsvaret planverk og kompetansekrav for sine ressurser ved alle typer atomhendelser, herunder mobile renseenheter og Radiac-målepatrulljer.	Ikke spesifikt. Scenariorstyrte, med varseling til togseleksjonene	Vi har faglig beredskapsplan for atomulykker. I tillegg generelle planer for Mattilsynets arbeid med beredskap.

Spørsmål	Politidirektoratet	DSB	Jernbaneverket	Mattilsynet
<p>5. Hvilke ressurser er det egen organisasjon/etat kan stille med i en slik situasjon?</p>	<p>Politiet vil stille med tjenestemenn som vil ha til oppgave akutt evakuering, vaktthold og sikring av forurenkede områder, formidling av informasjon til publikum, bistand til andre aktører i gjennomføring av tiltak, samt tiltak for å beskytte materielle verdier og opprettholde ro og orden. Videre vil etterforskning vil iverksettes parallelt.</p>	<p>Sivilforsvaret kan stille med patruljer som kan måle radioaktivitet (Radiacmålepatruljer), mobile renseenheter og regulære fredsinnsettsgrupper til støtte for nødetatene og andre myndigheter som har behov for forsterkningsbistand. DSB har også annen fag- og spisskompetanse innenfor flere fagområder, som kan stilles til rådighet ved behov.</p>	<p>Lite, utover egen gass og røykberedskap</p>	<p>Vi stiller med personell på Hovedkontoret, alle regioner (8) og alle distriktskontorer. I tillegg våre kunnskapsinstitusjoner, Folkehelseinstituttet, VI, Bioforsk, NIFES og HI.</p>
<p>6. Hva vil bli de antatt mest prioriterte oppgavene i en slik situasjon?</p>	<p>Akutt evakuering, vaktthold og sikring av forurenkede områder og formidling av informasjon til publikum.</p>	<p>Sivilforsvarets ressurser settes inn når en bistandsanmodning trenger forsterkning/støtte fra Sivilforsvaret. Vi antar at det i en tidlig fase vil være viktig å få satt inn mobile renseenheter og Radiac-målepatruljer raskt. Organisering og koordinering vil stå sentralt. Bruk av fredsinnsettsgrupper som kan gi ulike type støtte til Nødetatene vil også være viktig, og vil anvendes til de oppgaver som Nødetatene etterspør, for eksempel vaktthold, sikring og «dør til dør aksjoner».</p>	<p>Situasjonsrapport med situasjonsanalyse. Hvem eier hendelsen, og hvilke umiddelbare tiltak forventes/koordineres iverksett</p>	<p>Mattrygghet og drikkevann, kostholdsråd til publikum.</p>
<p>7. Hva vurderer du å bli den mest kritiske ressursen for å håndtere hendelsen på dag 2, slik øvelsen tar utgangspunkt i?</p>	<p>Vaktthold og sikring av forurenkede områder og formidling av informasjon til publikum.</p>	<p>Etter akuttfasen vil det å kunne bidra med nok sivilforsvarsstyrker av et visst volum over tid være krevende. Ressursene vil måtte komme fra flere Sivilforsvarsdistrikter, og det vil kreves døgkontinuerlig innsats og koordinering. DSB sentralt ved BRS vil kunne komme til å måtte støtte distriktene i deres koordinering og ta avgjørelser som favner flere distrikter.</p>	<p>1. innsats og oppfølging av rammede og berørte/pårørende – samt gråsonene for oppfølging av hvem som er berørt av strålingen</p>	<p>Informasjon</p>
<p>8. Internasjonal assistanse: Har egen etat/organisasjon tilgang til internasjonale mekanismer eller organisasjoner som kan yte bistand i forbindelse med en slik hendelse i Norge? Er disse formaliserte?</p>	<p>Ikke spesifikke avtaler på Atomberedskapsområdet, men en formalisert avtale som Nordisk politisamarbeidsavtale på ressurser og materiell.</p>	<p>DSB som etatsleder for Sivilforsvaret har ikke formalisert avtaler for mottak av internasjonalt bistand på Atom-feltet.</p>	<p>Nei</p>	<p>Ikke Mattilsynet, men kunnskapsstøtteinstitusjonene kan ha slike kontakter</p>

Spørsmål	Politidirektoratet	DSB	Jernbaneverket	Mattilsynet
9. Kriseutvalget kan i akuttfasen av en atomhendelse benytte sine fullmakter så lenge de finner det nødvendig for å beskytte liv, helse, miljø eller andre viktige samfunnsinteresser. Avgrensningen av Kriseutvalgets fullmakter gjenspeiler at det ikke er hensiktsmessig å legge ansvaret for tiltak av mer langsiktig karakter til Kriseutvalget. Ser du for deg at tiltak av mer langsiktig karakter vil bli aktuelt i en tidlig fase av hendelsen, og eventuelt hvilke?	Ikke på nåværende tidspunkt.	Råd angående kosthold og andre råd som kan virke dosereduserende for befolkningen vil være viktige både på kort og lang sikt.	Ukjent	(ubesvart) Dersom det blir forbud mot bruk av et område over lang tid pga radioaktiv forurensning (inkl butikker / områder ikke kan brukes) vil det kanskje være aktuelt at det gis pålegg med et lengre tidsperspektiv.
10. Har egen etat/organisasjon informasjonsberedskap som dekker atomulykker? (og i hvilken form?)	POD har egen Kommunikasjonsavdeling. Politidistriktene har egne informasjonsmedarbeidere. I tillegg kan PODs kommunikasjonsavdeling bistå politidistriktene med informasjonsmedarbeidere ved behov.	Atomberedskap har vært en oppgave for Siviltorsvaret i hele etterkrigstiden. Atomberedskap inngår derfor som et element i DSBs generelle informasjonsstrategi og generelle beredskapsplanverk og i opplegget for DSBs døgnskuttimerlige vaktordning.	Nei, ikke spesifikt	Vi har god generell informasjonsberedskap som dekker alle våre områder
11. Ved en akutt atomhendelse kan Kriseutvalget innkalle informasjonsmedarbeidere fra etater som er representert i Kriseutvalget/Kriseutvalgets rådgivere, for å styrke sekretariatets informasjonsenhet. Har egen etat/organisasjon tidligere deltatt med informasjonsarbeidere i en reell hendelse eller atomulykke-øvelse? Eventuelt i hvem sin regi (egen/Kriseutvalg m.m.)?	POD har deltatt tidligere ved øvelser. Er forberedt på avgjibistand til KU.	DSB skal stille med medarbeidere til KU-info ved hendelser og har pekt ut avdelingsdirektør for Avdeling for informasjon og samfunnskontakt (IOS) til denne funksjonen. Man har tidligere øvet dette i KU-regi, men ikke i de siste årene. Det er mulig at denne delen av samarbeidet innen KU bør styrkes fra DSBs side.	Nei	Vi deltar hele tiden i reelle hendelser og har erfarnemedarbeidere. Vi øver jevnlig på beredskapsplaner knyttet til MT's ulike områder. Vi ser det som naturlig at det er Strålevernet som initierer øvelser innen atomberedskap

Spørsmål	Forsvarsstaben	Oslo kommune	Avinor	Den britiske ambassade
1. Inngår din etat/organisasjon i Kriseutvalget for atomberedskap? Og hvis ja, på hvilken måte?	Forsvaret ved Forsvarsstaben har en fast rep i KU.	Nei	Nei	Nei
2. Hvis spørsmål 1 er besvart med ja: Kriseutvalgets oppgaver og sammensetning er beskrevet i kongelig resolusjon av 17 februar 2006. Kriseutvalget har fullmakt til å fatte beslutninger og gi ordre om iverksettelse av nærmere spesifiserte tiltak i akuttfasen av en hendelse, jf. vedlegg om fullmakter og mandat. Kriseutvalgets representanter forutsettes å ha de nødvendige fullmakter fra sine respektive etater til å kunne ta del i beslutningsprosessen. Er en slik fullmakt formalisert for deltager fra egen organisasjon? Eventuelt på hvilken måte?	Fullmakten er formalisert gjennom Kongelig res av 17 feb 2006, samt Forsvarsjefens retningslinjer til støtte til det sivile samfunn ved atomulykker fra 2003.			
3. Hvis spørsmål 1 er besvart med nei: På hvilken måte vil kommunikasjon mellom Kriseutvalget og egen etat foregå?	Forsvarets representant vil stå i både telefonisk kontakt samt på mail gjennom Forsvarets Situasjonscenter....		Vi forholder oss til LT og politiet	N/A
4. Gitt bakkeppet som beskrevet for øvelsen, er dette en situasjon din etat/organisasjon har beredskapsplaner for? (og kan karakteriseres som overordnede/generiske, detaljerte, scenariorstyrte, m.v.?)	Dette scenariet vil i stort ikke påvirke Forsvaret direkte, men Forsvaret vil være i stand til å støtte med de nødvendige tilgjengelige ressurser. (Geografisk sentrert scenario)		Ja på lufthavner. Dette scenariet ligger ved hovedkontoret som vil bli vurdert evakueret og flyttet til «sikkert sted» trolig OSL	Ja, detaljerte og scenariorstyrte

Spørsmål	Forsvarstaben	Oslo kommune	Avinor	Den britiske ambassade
5. Hvilke ressurser er det egen organisasjon/etat kan stille med i en slik situasjon?	Forsvaret kan stille med fagpersonell og målestyr. Målestyr både på landsiden og luft.		Vi kan ivareta evakuering av eget område.	Hele ambassadens stab (+ eventuell beredskap fra Storbritannia)
6. Hva vil bli de antatt mest prioriterte oppgavene i en slik situasjon?	Nødetatene vil i sin helhet og her under ledelse av Politiet, spille en markant rolle. Informasjon til befolkningen både i et helseperspektiv samt i et opplysningsperspektiv hva angår langtidsvirkninger etc etc		Intenn varslig og øket årvåkenhet. Rute personell utenom vanlig område.	Britiske borgere
7. Hva vurderer du å bli den mest kritiske ressursen for å håndtere hendelsen på dag 2, slik øvelsen tar utgangspunkt i?	Informasjonoverlegenhet, samt ivareta spørsmål fra publikum.		Scenarioet vil ikke utfordre Avinors ressurser men vil bety «økt beredskap» og desentralisert hovedkontor – Osl og «hjemmekontor»	Kommunikasjon og informasjon fra norske myndigheter (+ Politi, Helse og kommune)
8. Internasjonal assistanse: Har egen etat/organisasjon tilgang til internasjonale mekanismer eller organisasjoner som kan yte bistand i forbindelse med en slik hendelse i Norge? Er disse formaliserte?	Forsvaret i denne sammenheng vil være en støttende organisasjon og hvis behovet er der vil det være mulig å gå til samarbeidende land for innhenting av ekspertise.		Nei	Ville blitt organisert fra Storbritannia (formidlet gjennom ambassade)
9. Kriseutvalget kan i akuttfasen av en atomhendelse benytte sine fullmakter så lenge de finner det nødvendig for å beskytte liv, helse, miljø eller andre viktige samfunnsinteresser. Avgrensningen av Kriseutvalgets fullmakter gjenspeiler at det ikke er hensiktsmessig å legge ansvaret for tiltak av mer langsiktig karakter til Kriseutvalget. Ser du for deg at tiltak av mer langsiktig karakter vil bli akutt i en tidlig fase av hendelsen, og eventuelt hvilke?	(ubesvart)		I liten grad for Avinor og lufthavner.	Nei

Spørsmål	Forsvarstaben	Oslo kommune	Avinor	Den britiske ambassade
<p>10. Har egen etat/organisasjon informasjonsberedskap som dekker atomulykker? (og i hvilken form?)</p>	<p>Forsvaret er en 24/7 dreven organisasjon og vil få varslinger gjennom ulike foraer og nivå. Egen atominformasjonsberedskap kjenner jeg ikke til. Gjennom Statens strålevern/KU vil Forsvaret få de nødvendige varslinger.</p>		<p>Bare generelle varslingsplaner ved «hendelser» ikke spesifikke planer for atomulykker. I Finnmark inngår luftfartsselskaperes planer for forurensning fra Russland</p>	<p>Ville blitt organisert fra Storbritannia</p>
<p>11. Ved en akutt atomhendelse kan Kriseutvalget innkalle informasjonsmedarbeidere fra etater som er representert i Kriseutvalget/Kriseutvalgets rådgivere, for å styrke sekretariatets informasjonsenhet. Har egen etat/organisasjon tidligere deltatt med informasjonssarbeidere i en reell hendelse eller atomulykkehendelse? Eventuelt i hvem sin regi (egen/Kriseutvalg m.m.)?</p>	<p>Ikke kjent</p>		<p>Nei</p>	<p>Nei</p>

VEDLEGG 3. FØRSTEINTRYKK ETTER DEL 1

I etterkant av øvelsen ble det utdelt et spørreskjema for å samle inn førsteinntrykk. Det var 12 etater/organsisasjoner som svarte på spørreskjemaet. Svaralternativene er gitt tallkode som følger: I stor grad 4, I noen grad 3, I liten grad 2, Ikke i det hele tatt 1, Ingen formening 0.

På spørsmål knyttet til hvordan øvelsen fungerte, var scenariet realistisk og var dette en relevant problemstilling for egen virksomhet var overvekten av svar positive, og alle har svart «i noen grad» eller «i stor grad». Gjennomsnittet ligger på 3,6 til 3,7 på dette området og er de to spørsmålene som får mest positiv vurdering.

Forberedelser og informasjon i forkant av øvelsen – dette er det området som vurderes som dårligst, med snitt på 2,8. Hovedankepunktene er at informasjon kom sent, og at øvingsdirektivet ble distribuert sent.

Grensesnitt og samspill med Kriseutvalget under øvelsen vurderes som positivt. Interessant her er at Helsedirektoratet og Strålevernet svarer «ikke særlig godt» – resten svarer «godt» eller «svært godt».

Gjennomgående mener alle at *egen* rolle- og ansvarsforståelse er bedre enn *andres* rolle- og ansvarsforståelse, med gjennomsnittlig score på henholdsvis 3,2 og 2,8. (Det er riktignok noe som mener at egen ansvarsforståelse er dårligere enn andre, så bildet er ikke entydig.)

Situasjonsbeskrivelse og prioritering av tiltak er ellers det punktet som scorer dårligst, med 2,9.

Viktigste læringspunkter etter øvelsen er nevnt: Det som går igjen her er behovet for koordinering på alle plan, samsvarende planverk, at dette er en kompleks hendelse som også synliggjorde uventede forventninger. Tydeliggjøring av roller, ansvar og myndighet er tema som går igjen.

Av andre kommentarersom fremkom enten på spørreskjema eller i forbindelse med den muntlige oppsummeringen: Deltagerne ønsket seg mer tydelige mål og oppgaver i løpet av øvelsen, bedre tid til å avklare spørsmålsstillinger som dukker opp, mulighet til å kommunisere iverksatte tiltak, og at KU-info burde ha deltatt i spillet.

Innledningsvis burde det vært tid til å legge frem scenariet, og sette stemningen – i stedet for å bruke tid på generelle krisehåndteringsprinsipper. JD som lederdepartement var beskrevet i øvingsdirektivet, men ingen andre steder. Dette hadde betydning for videre koordinering.

«Eksterne aktører» som Avinor AS, Jernbaneverket og andre ble sittende alene, og savnet noen å diskutere med.

Radiosendingene var omfattende og trakk opp en rekke problemstillinger. Av øvingstekniske årsaker var det ønskelig å gi alle noe å arbeide med, men for sentrale aktører blir dette et vell av problemstillinger og baller i lufta, som det ikke kan forventes at de skal klare å ta ned samtidig.

Radiosendingene tok utgangspunkt i at mye ikke fungerte. «Vi har ikke fått informasjon», «ingen svarer oss», motstridende informasjon m.m. Noen av problemstillingene var også i overkant dramatiske i forhold til scenariet, og situasjonen er krevende nok i seg selv, om en ikke også må legge på ytterligere faktorer.

Pressekonferansen og oppfølgingen av pressekonferansen fungerte øvingsteknisk bra. Dyktige media-spillere skapte mange utfordringer. 15 minutters forberedelse til pressekonferanse var i knappest laget, og innsatsen ble derved evaluert ut i fra dette. KU må imidlertid være forberedt på i større grad å kunne styre pressekonferansen. I dette tilfellet overtok journalistene helt.

Tabell 3.1 Førsteintrykk fra deltakende etater/organisasjoner etter øvelsens dag 1

Etat	realistisk scenario?	relevant problem- stilling?	forberedelse og info?	samsvar scenario og tid til øvelsen?	mediespilllet?	egen håndtering av kommunikasjon?	grensesnitt med KU?	kontakt med andre?	rolle og ansvars- forståelse?	andres rolle og ansvars- forståelse?	sit.beskrivelse og prioritering av tiltak?	Viktigste læringspunkter?	Kommentarer
Mattilsynet	4	3	2	3	3	3	3		4	3	3	Å se den faktiske komplisiteten i en hendelse, og få et innblikk hos de ulike aktørene	3. Øvingsdirektivet kom for sent. Ellers OK
KU (v/sekretær)	3	4	2	3	3	3	3	3	4	3	3		
Helseidirektoratet	4	4	3	3	3	4	2	3	2	2	2	Koordinering, ansvar og myndighet. Viktig med aktiv informasjon.	4. Ønsker tydeligere mål/oppgaver i øvelsen 7. Uklare linjer 10. Veldig varierende rolle- og ansvarsforståelse 11. Fikk ikke vite tiltak fra KU
Britiske ambassade	3	3	3	4	3	2	3	3	2	3	3	Vår egen rolle i krisesituasjon samt hvem vi skal/kan kommunisere med	10. Langsiktighet har noen mangler. Konsekvenser utover 3 dager
Jernbaneverket	4	4	3	4	4				3	2	2	Samordning informasjonsflyt, informasjonskontroll og avklaring av eierskap	10. Synliggjøring av eierskap på et tidligst mulig stadium
UD	4	3	3	3	4	3	3	3	3	3	2,5	Scenario bidro til å synliggjøre uventede forventinger	
Oslo kommune	3	3	4	3	3	3	3	3	3	3	3	Avklaring av roller og ansvar. Kontroll med eget planverk	10. I noen grad avklarende
Meteorologisk	4	4	3	3	3	4	4	3	4	4	3,5	Behovet for utstrakt koordinering på alle plan. Være tydelige på hva er egen kompetanse. Behovet for bered- skapsplaner som tar høyde for mange eventuelle kommunikasjonsproblemer	
Fylkesmannen OA	4	4	3	3	3	3	4	4	4	4	3		
Avinor	3	3	3	3	4	3	4	4	2	3	4	Tilpasse eget planverk, spesielt i forhold til kommunikasjon, rapportering og grensesnitt	
Strålevernet	4	4	2	3	3	3	2		3	2,5	3	Seminar, kompetanseheving	10. Varierer veldig fra etat til etat
Politiet	4	4	3	3	3	4	4	4	4	2,5	3	De fleste faktaopplysningene burde ha vært klargjort allerede dag 1, vi er nå inne i dag 3 og fortsatt «henger» noe i luften ut mot befolkningen	En del av tiltakene som KU redegjorde for etter dag 1 skapte uklarhet. Hvem hadde ansvaret i akutfasen? KU-info burde vært med å spille.
SNITT	3,7	3,6	2,8	3,2	3,3	3,2	3,2	3,3	3,2	2,8	2,9		

KUs mandat gjelder uavhengig av lederdepartement. Det vil imidlertid ved senere øvelser være klargjørende med et organisasjonskart. Rapporteringsveiene blir litt ulike avhengig av lederdepartement, og det oppsto diskusjoner rundt dette. Likeledes ble det fokusert på KUs funksjon avhengig av akutfase eller ikke, og når fullmakter skulle benyttes.

VEDLEGG 4. SVAR PÅ FORHÅNDSSPØRSMÅL – DEL 2

Tilsvarende som for øvelsens del 1 ble det også på forhånd sendt ut en del spørsmål til alle som deltok på øvelsen del 2. Hensikten med spørsmålene var igjen å få kartlagt status i

forkant av øvelsen, og for å kunne gjøre en vurdering av om øvelsen medførte et visst læringsutbytte hos deltagerne.

Spørsmål	Nærings- og handelsdepartementet	Fiskeri- og kystdepartementet	Miljøverndepartementet	Kulturdepartementet
<p>1. Kriseutvalget for atomulyk- kens oppgaver og sammenset- ning er beskrevet i kongelig resolusjon av 17. februar 2006. Kriseutvalget har fullmakt til å fatte beslutninger og gi ordre om iværsettelse av nærmere spesifiserte tiltak i akuttfasen av en hendelse, jf. vedlegg om fullmakter og mandat. Krise- utvalgets representanter for- utsettes å ha de nødvendige fullmakter fra sine respek- tive etater til å kunne ta del i beslutningsprosessen. Er dere kjent med disse fullmak- tene innefor eget ansvarsom- råde? Er dere bekvemme med ordningen?</p>	<p>NHD er ikke medlem av Kriseut- valget. Vi er likevel kjent med Kri- seutvalgets fullmakter nedfelt i kgl. res. av 17. februar 2006.</p>	<p>Ja</p>	<p>Ja – DN og NP er blant Kriseut- valgets i rådgivere. Bekvemme? Ja</p>	<p>KUD er kjent med disse full- maktene og er bekvemme med ordningen. Vedlegg II. Kriseutval- get – fullmakter i akuttfasen av en atomhendelse «Dette innebærer at Kriseutvalget i akuttfasen av en atomulykke eller annen hen- delse som kan innebære ionise- rende stråling eller spredning av radioaktivitet, uten hinder av myndighetstildeling i andre lover, kan pålegge statlige og kom- munele organer å gjennomføre evakuering, adgangsbegrensning til områder, samt tiltak knyttet til sikring av næringsmidler, her- under drikkevann og beskyttelse av dyr. Kriseutvalget kan dessuten pålegge private og offentlige virk- somheter å gjennomføre analyser og innhente opplysninger for vur- dering av situasjonen. Kriseutval- gets beslutninger om iverksettning av tiltak krever konsensus blant utvalgets medlemmer.»</p>
<p>2. På hvilken måte vil kommunika- sjon mellom Kriseutvalget og eget departement foregå?</p>	<p>Ettersom vi ikke er medlemmer av Kriseutvalget vil det sannsyn- ligvis ikke være direkte kommu- nikasjon mellom utvalget og NHD, men indirekte via Strålevernnet/ HOD, ev. via Embetsgruppen for atomberedskap</p>	<p>I prinsippet gjennom lederde- partementet. Etter avtale med lederdepartementet vil antakelig en del kommunikasjon av praktisk karakter skje direkte mellom FKD og KU med kopier til Lederde- partementet.</p>	<p>Kommunikasjonssjefen vil koordi- nere både inngående informasjon og faglige innspill til Kriseut- valget. Avhengig av hendelsens omfang og art vil faglige innspill fra DN og NP gå direkte til Kriseutvalget. Embetsgruppens medlem vil inngå i gruppen som koordinerer departementets innsats.</p>	<p>Departementene har i samsvar med sektorprinsippet ansvaret for at beredskapen innen egen sektor er tilfredsstillende og koordinert med øvrige sektorer. Ved eventuelle atomhendelser har de enkelte departementer/ fagmyndigheter ansvar for at tiltak hvor fullmaktene ikke er lagt til Kriseutvalget. De aktuelle departementenes samarbeid i det løpende beredskapsarbeidet organiseres gjennom Embets- gruppen for koordinering av atomberedskapen, som ledes av HOD. Embetsgruppen er bindele- det mellom departementene og Kriseutvalget (KU). Ved alvorlige hendelser vil Regjerings Kris- eråd (PKR) umiddelbart kunne tre sammen for å ta stilling til hvem som blir lederdepartement.</p>

Spørsmål	Nærings- og handelsdepartementet	Fiskeri- og kystdepartementet	Miljøverndepartementet	Kulturdepartementet
3. Gitt bakkeppet som beskrevet for øvelsen, er dette en situasjon der departementet har beredkapsplaner? (og kan de karakteriseres som overordnede/generiske, detaljerte, scenariosyrt, m.v.?)	Vi har et robust planverk bestående av generelle samt scenariorstyrte tiltak for å håndtere en situasjon med bruk av masseødeleggelsesmidler.	Departementet har en nylig oppdatert krisekommunikasjonsplan. Også departementets SBS-plan er oppdatert. Underliggende etater arbeider på basis av departementets plan med å oppdatere sitt planverk	Har beredkapsplan, relativt detaljert.	KUD har følgende overordnede beredkapsplaner: Generell rammeplan for krisehåndtering i KUD, Prosedyrer for varsling av kriser, Prosedyrer for varsling av kriser i fredstid. Kulturdepartementet inngår ikke i den sentrale og regionale organiseringen for atomberedskap. Departementet har dermed ikke utarbeidet en beredkapsplan for dette eksplisitte scenarier. Departementet vil henvise til Kriseutvalget når det gjelder informasjon/spørsmål som kommer fra media og/eller pårørende. Etter øvelse SNØ10 har departementet beredkapsplan for atomberedskap.
4. Hvilke strategiske beslutninger antas å bli viktige for eget departement i en slik situasjon?	Eventuelle tiltak rettet mot næringslivet generelt, spesielt eller som berører virksomheten til departementet med underlagte etater.	Styring av aktiviteten i Oslo havn. Informasjon til alle berørte i transportsektoren og til befolkningen som er berørt av en stengt havn. Koordinering av aktiviteten i eget ansvarsområde med KU og lederdepartementet i RKR.	1. Avklare hva som er relevante faglige innspill til Kriseutvalget. 2. Grensesnitt og koordinering av informasjon m/ departement, kriseutvalg, DN og NP (faglige rådgivere til kriseutvalget)	Vurdere i hvilken grad departementet er berørt, og følge beredkapsplan for atomberedskap. Den viktigste beslutningen vil være at vi ikke har en rolle og dermed bør for eksempel all kommunikasjon mellom media/pårørende gå gjennom Kriseutvalget. Vi vil dermed henvise til Kriseutvalget hvis vi skulle få noen spørsmål/henvendelser fra offentligheten.
5. Øvingsdirektivet beskriver at Justis- og politidepartementet er lederdepartementet i en tidlig fase. Kan det være aktuelt at eget departement vil bli lederdepartement på dag tre (evt. med bakgrunn i hvilke problemstillinger)?	Vi kan ikke se det som naturlig at NHD blir lederdepartementet i denne situasjonen.	Vi er ikke kjent med dag 3 i øvelsen. Vi legger til grunn at vi under dag 2 (30.11) ikke vil bli lederdepartement, men vil følge utviklingen av scenariet nøye	Nei, MD har per i dag ved et slikt scenario, ingen direkte utdøvende rolle på beredskapssiden.	Valg av lederdepartementet baseres på sammenheng mellom hendelsene og et departements ansvarsområde i en normal situasjon: 1) hvilket departement som har best tilgang til informasjon om krisen 2) hvilke departementer som har virkemidler for å håndtere krisen. På bakgrunn av dette ser vi det som usannsynlig at KUD blir lederdepartement, men vi stiller oss til disposisjon dersom andre tolker dette annerledes.

Spørsmål	Nærings- og handelsdepartementet	Fiskeri- og kystdepartementet	Miljøverndepartementet	Kulturdepartementet
6. Krikestøtteenheten (KSE) skal støtte lederdepartementet i en krisesituasjon. Hvilke oppgaver vil dere prioritere at KSE støtter?	a) Sekretariatsfunksjonen for Regjeringens kriseråd (RKR) med innkalling av møter og utarbeidelse av møtereferat m.v. b) Innhentning av situasjonsrapporter/utarbeidelse av overordnede situasjonsrapporter c) Innhentning av talepunkter/utarbeidelse av koordinert informasjon til befolkningen	Informasjonsstøtte (monitorering)	Se over	KSE-CIM, vakttelefon, samordningsrolle, råd og veiledning (vi forutsetter at Kriseutvalget har etablert Callcenter for publikum, pårørende og media).
7. Hvordan ser dere for dere at kommunikasjon med Kriseutvalget for atomulykker vil foregå (gjennom hvilke kanaler)?	Siden vi ikke er medlemmer av Kriseutvalget antas den å skje indirekte gjennom RKR/lederdepartementet.	Koordinert gjennom kommunikasjonsenheten til lederdepartementet.	Kilder inn kan være SMK, DN, NP og Kriseutvalgets ledelse/sekretariat. MDs kommunikasjonsenhet og departementsråd må koordinere utadrettet info.	Embetsgruppen er bindeledet mellom departementene og Kriseutvalget (KU). Vi ser for oss at KSE bidrar med å samordne denne kommunikasjonen. Teknisk kan denne kommunikasjonen gå via KSE CIM.
8. Hva vil etter departementets vurdering bli den mest kritiske ressursen for å håndtere hendelsen på dag 3, slik øvelsen tar utgangspunkt i?	Generelt sett: 1) Behandlingskapasitet for skadde/forurensete personer 2) Koordinering av rednings- og helseressurser 3) Transportkapasitet 4) Eventuelt verneutstyr for personell. For NHD spesielt: Evne til å håndtere mulige utfordringer når det gjelder matvareforsyningen	Vanskelig å si konkret da vi ikke kjenner innholdet i og rammene for dag 3 i øvelsen. Oslo havn har stor trafikk, og en omdirigering av trafikken til andre havner vil skape et logistikkproblem da trafikkavviklingskapasiteten antakelig ikke er stor nok ved andre havner i regionen. Det kan bli aktuelt å benytte f.eks. Gøteborg havn.	Den viktigste ressursen vil være korrekt og koordinert informasjon ut til befolkningen om utslipp og spredning og virkningen på helse og miljø. I tillegg risiko- og trusselvurderinger av gjentakelsesfare (PST)	Helsepersonell, ressurser til å ivareta informasjon og logistikk.
9. Kommunikasjon med befolkningen: Foreligger det i dette tilfellet en overordnet kommunikasjonsstrategi i eget departement?	NHD har utarbeidet en kommunikasjonsstrategi, som imidlertid er generelt innrettet og ikke spesielt beregnet på dette scenario.	Ja, i form av en krisekommunikasjonsplan. Tilpassing til RKR og lederdepartementet er sentralt.	Nei, ikke konkret til denne saken. Det vil være naturlig å benytte seg av den generelle kommunikasjonspolicyen for departementet.	Kulturdepartementet inngår ikke i den sentrale og regionale organiseringen for atomberedskap. Departementet har dermed ikke utarbeidet en kommunikasjonsstrategi for dette området/tilfellet. Departementet vil henvise til Kriseutvalget når det gjelder informasjon/spørsmål som kommer fra media og/eller pårørende.

Spørsmål	Nærings- og handelsdepartementet	Fiskeri- og kystdepartementet	Miljøverndepartementet	Kulturdepartementet
10. Hvem bør sikre samordnet kommunikasjon med befolkningen, og hvordan kan dette gjøres?	Aktuelt lederdepartement besluttet i RKR, ved innhenting av talepunkter/utarbeidelse av koordinert informasjon til publikum.	Lederdepartementet i samarbeid med KU.	Kriseutvalget, og HOD/JD.	Kriseutvalget (KU). Embetsgruppen behandler interdepartementale problemstillinger og bidrar til koordinert kommunikasjon. Regjeringens kriseråd vil være samordningsansvarlig for krisehåndteringen på departementsnivå.

Spørsmål	Justis- og politidepartementet	Forsvarsdepartementet	Finansdepartementet	Kunnskapsdepartementet
1. Kriseutvalget for atomulykkes oppgaver og sammensetning er beskrevet i kongelig resolusjon av 17. februar 2006. Kriseutvalget har fullmakt til å fatte beslutninger og gi ordre om iverksettelse av nærmere spesifiserte tiltak i akuttfasen av en hendelse, jf. vedlegg om fullmakter og mandat. Kriseutvalgets representanter forutsettes å ha de nødvendige fullmakter fra sine respektive etater til å kunne ta del i beslutningsprosessen. Er dere kjent med disse fullmaktene innefor eget ansvarsområde? Er dere bekvemte med ordningen?	JD er kjent med fullmaktene i resolusjonen. I evalueringen etter heiseøvelsen som omhandlet atomberedskap, uttrykte JD behov for at atomberedskapsorganiseringen ble gjennomgått	FD er kjent med fullmaktene innenfor eget ansvarsområde. Departementet finner ordningen tilfredsstillende	Det er ikke representanter i utvalget fra FINs sektor	KD skal gjennom met.no og UMB utpeke rådgivere til Kriseutvalget. KD er kjent med fullmakter i akuttfasen av en atomhendelse, jf. Kgl. res. av 17. februar 2006 og er komførtable med ordningen
2. På hvilken måte vil kommunikasjon mellom Kriseutvalget og eget departement foregå?	Det forutsettes at kriseutvalgets rapporter formidles i linjen til Statens strålevem, som igjen rapporterer til HOD. Vi legger til grunn at øvrige departementer får tilsendt disse rapportene samtidig med HOD. Det legges videre til grunn at kriseutvalgets medlemmer forankrer sin virksomhet i kriseutvalget i linjen.	Kommunikasjon vil kunne foregå mellom KU- representanten og departementet, og mellom sekretariatet i KU (i regi av Strålevemnet) og departementet.	Det antas at det ikke vil være direkte kontakt med utvalget, men at kontakten vil gå gjennom RKR/lederdepartementet	Kommunikasjonen med Kriseutvalget går via Helse- og omsorgsdepartementet.

Spørsmål	Justis- og politidepartementet	Forsvarsdepartementet	Finansdepartementet	Kunnskapsdepartementet
3. Gitt bakteppet som beskrevet for øvelsen, er dette en situasjon der departementet har beredskapsplaner? (og kan de karakteriseres som overordnede/generiske, detaljerte, scenariostyrt, m.v.?)	JD har en generisk kriseplan. JD/info har en krisekommunikasjonsplan som følges uavhengig av scenario.	Departementet har generiske krisehåndteringsplaner. I tillegg er det etablert en ordning for å kunne styrke departementets og Forsvarstabsens krisehåndteringsfunksjon med CBRN - faglig kompetanse fra Forsvaret.	Ja	KD har utarbeidet egen beredskapsplan (KDBP) basert på Sivilt beredskapssystem (SBS) som beskriver beskyttelsestiltak
4. Hvilke strategiske beslutninger antas å bli viktige for eget departement i en slik situasjon?	Identisering av saker på eget forvaltningsområde som er av en slik karakter at de må forelegges Kongen. Spørsmål om fullmakter og ressurser til underlagte etater vil også være sentralt.	FD vil i denne type situasjon beslutte ressursavgivelse og ressurskoordinering opp mot lederdepartementet.	Økonomisk håndtering, mobilisering etater/sektoren, grensekontroll og finansiell infrastruktur	Skaffe oversikt over situasjonen for egne ansatte og i egen sektor. Følge opp eventuelle evakueringer som berører egen sektor. Vise omsorg for berørte og rammede på kort og lengre sikt
5. Øvingsdirektivet beskriver at Justis- og politidepartementet er lederdepartementet i en tidlig fase. Kan det være aktuelt at eget departement vil bli lederdepartement på dag tre (evt. med bakgrunn i hvilke problemstillinger)?	Spørsmålet finner sin løsning i henhold til de rutiner som er beskrevet i St.meld. nr. 37 (2004-2005) om flodbølgekatastrofen i Sør-Asia og sentral krisehåndtering	I forhold til fastsatte kriterier for utvelgelse av lederdepartement, er det lite trolig at FD vil bli pålagt/påta seg rollen som lederdepartementet.	Nei	Lite sannsynlig at KD blir utpekt til lederdepartementet. Dersom skolesektoren blir hardt rammet kan dette spørsmålet bli reist.

Spørsmål	Justis- og politidepartementet	Forsvarsdepartementet	Finansdepartementet	Kunnskapsdepartementet
6. Krisestøtteenheten (KSE) skal støtte lederdepartementet i en krisesituasjon. Hvilke oppgaver vil dere prioritere at KSE støtter?	Gjennomføring av møter i PKR, oversikt over mediebildet og eventuelt sammenstilling av rapporter fra departementene.	a) Støtte lede departementet i å vedlikeholde et felles situasjonsbilde, ved å sammenstille situasjonsrapporter. B) Personellforsterkningsfunksjon ift lede departementets medie håndtering. C) Understøtte møter i PKR.	KSEs ordinære oppgaver overfor RKR og lederdepartementet (sekretariatsfunksjon)	Dersom KD skulle bli lederdepartementet kan det være aktuelt at KSE bistår med strategisk krisehåndtering, infrastruktur og personell.
7. Hvordan ser dere for dere at kommunikasjon med Kriseutvalget for atomulykker vil foregå (gjennom hvilke kanaler)?	Dette henger nært sammen med spørsmål 2. For øvrig understrekes at rapportering må foregå i linjen til Statens strålevern, at medlemmer i kriseutvalget har forankret sin virksomhet i linjen, ved rapporter fra utvalget og eventuelt i møter i embetsgruppen, jf. rutinene som er beskrevet i kgl.res. 17. februar 2006, pkt 8.	Primært ugradert kommunikasjon, som e-post supplert med telefon. Sporbarhetskravet må samtidig ivaretas gjennom loggføring.	RKR/lederdepartementet	Kommunikasjonen med Kriseutvalget går via Helse- og omsorgsdepartementet.
8. Hva vil etter departementets vurdering bli den mest kritiske ressursen for å håndtere hendelsen på dag 3, slik øvelsen tar utgangspunkt i?	Situasjonsbilde mottatt så sent at det ikke har vært rom for å utarbeide et forsvarlig svar på spørsmålet.	a) Tilgang på kompetent helsepersonell- og lokaliteter. B) Lokal perimetersikring for å unngå ytterligere eksponering av enkeltpersoner for strålingsfare.	-	Bemanning, Tilstrekkelig bemanning i alle ledd
9. Kommunikasjon med befolkningen: Foreligger det i dette tilfellet en overordnet kommunikasjonsstrategi i eget departement?	Det foreligger en kommunikasjonsstrategi tuftet på statens kommunikasjonspolitikk	FD vil ha sin egen kommunikasjonsstrategi. Denne vil bli sammenstilt med- og reflektere lede departementets kommunikasjonsstrategi.	Ja	KDs kriseplan tar utgangspunkt i KDs kommunikasjonsplattform
10. Hvem bør sikre samordnet kommunikasjon med befolkningen, og hvordan kan dette gjøres?	Dette sikres via kontakten mellom departementene som deltar i regjeringens kriseråd. Konkret gjøres dette via KSEs beredskapspool på infosiden.	Samordning av kommunikasjon er en lede departement oppgave. Dette vil bli gjort ved koordinering med andre berørte sektorer, gjennom RKR og øvrige prosedyrer for koordinering på kommunikasjonssiden mellom departementene. Departementenes krisekommunikasjonsplaner vil bli lagt til grunn.	Lederdepartementet og SMK	Det aktuelle lederdepartementet. Egen kriseweb og egne pressekonferanser samt bruk av sosiale medier

Spørsmål	Helse- og omsorgsdepartementet	Utenriksdepartementet
<p>1. Kriseutvalget for atomulykkes oppgaver og sammen-setning er beskrevet i kongelig resolusjon av 17. februar 2006. Kriseutvalget har fullmakt til å fatte beslutninger og gi ordre om iverksettelse av nærmere spesifiserte tiltak i akutfasen av en hendelse, jf. vedlegg om fullmakter og mandat. Kriseutvalgets representanter forutsettes å ha de nødvendige fullmakter fra sine respektive etater til å kunne ta del i beslutningsprosene. Er dere kjent med disse fullmaktene innefor eget ansvarsområde? Er dere bekvemme med ordningen?</p>	<p>Ja vi kjenner fullmaktene, og mener ordningen er svært viktig for koordinering mellom de ulike aktørene i håndteringen av en hendelse. Rask iverksettelse av koordinerte tiltak i en akutfase er viktig for skadebegrensning og der og da, og er også viktig med tanke på å forebygge senskader.</p>	<p>Kriseutvalget har i akutfasen av en atomhendelse fullmakt til å iverksette en rekke tiltak for å redusere konsekvensene av en atomulykke, enten i form av råd eller pålegg: Sikring av sterkt forurensede områder, Akutt evakuering, Tiltak i næringsmiddelproduksjon, Rensing av forurensede personer, Opphold innendørs, Opphold i tilfluktsrom, Bruk av jodtabletter, Kostholds-råd, Andre dosereduserende tiltak. Kriseutvalget har i tillegg oppgaver i det løpende beredskapsarbeidet og skal fungere som rådgiver for myndighetene i seinfasen av en atomhendelse</p>
<p>2. På hvilken måte vil kommunikasjon mellom Kriseutvalget og eget departement foregå?</p>	<p>Ved kommunikasjon forstår vi her både skriftlig og muntlig kontakt. Statens strålevern vil i rollen som sekretariat for Kriseutvalget for atomberedskap være kontaktpunkt for formidling av situasjonsrapporter i linjen til Helse- og omsorgsdepartementet, som overordnet administrativt departement. Kopi av slike situasjonsrapporter formidles samtidig til alle andre berørte departementer, etater og virksomheter slik at alle får tilgang til ensartet informasjon.</p>	<p>Via RKR samt mellom egen Kommunikasjonsenhet og KU-inf (UD deltar ikke i KU)</p>
<p>3. Gitt bakteppet som beskrevet for øvelsen, er dette en situasjon der departementet har beredskapsplaner? (og kan de karakteriseres som overordnede/generiske, detaljerte, scenariorstyrt, m.v.?)</p>	<p>Ja, dette er omfattet av Helse- og omsorgsdepartementets kriseplan som er generisk. For øvrig er grunnlaget for beredskapsarbeidet bl.a. lov om helsemessig og sosial beredskap, Overordnet nasjonal helse- og sosialberedskapsplan hvor atomberedskapen, jf. Kgl. res. av 17. februar 2006, er omtalt. Helsemyndighetene har gjennom sin generelle beredskapsplanlegging, erfaring fra daglig praksis og øvelser generelt godt forberedt på kriser.</p>	<p>UD har varslingsprosedyrer som er som overordnede og generiske, med responsplaner avhengig av scenario.</p>
<p>4. Hvilke strategiske beslutninger antas å bli viktige for eget departement i en slik situasjon?</p>	<p>Det vil være strategier for å ivareta liv og helse. I dette perspektiv må HOD påse at det er avklarte ansvarsforhold, fullmakter og samarbeidslinjer. Videre at kompetente og koordinerte fagmiljøer håndterer situasjonen, både i akutfasen og med tanke på forebygging av senskader. Departementet skal påse at nødvendige tiltak innfor eget ansvarsområde er iverksatt. Departementet må overvåke situasjonen og legge til rette for de som har det operative ansvaret. Departementet har også ansvar for koordinering mot andre departementer og for å legge til rette for en konsistent informasjon til befolkningen og media om helsemessige konsekvenser og råd. (sikre organisering, sikre finansiering og økonomi og utløse evt. fullmakter)</p>	<p>Egne ansatte, andre berørte borgere i utlandet, samt senfasevurderinger som omhandler Norges omdømme i utlandet.</p>

Spørsmål	Helse- og omsorgsdepartementet	Utenriksdepartementet
<p>5. Øvingsdirektivet beskriver at Justis- og politidepartementet er lederdepartement i en tidlig fase. Kan det være aktuelt at eget departement vil bli lederdepartement på dag tre (evt. med bakgrunn i hvilke problemstillinger)?</p>	<p>Vi viser til kriteriene for utvelgelse av lederdepartement; krisens karakter, hvilket departement som har best tilgang til informasjon om krisen, hvilke departementer som har virkemidler for å håndtere krisen. Det vil alltid være en løpende vurdering hvilket departement som i henhold til kriteriene vil være best egnet til å være lederdepartement.</p>	<p>Innenfor nåværende scenario kan det ikke antas at UD vil ha et lederdepartementsansvar. Skulle scenario utvikle seg til at hendelsen blir gjentatt i andre land vil saken muligens stille seg annerledes</p>
<p>6. Krisestøtteheten (KSE) skal støtte lederdepartement i en krisesituasjon. Hvilke oppgaver vil dere prioritere at KSE støtter?</p>	<p>Vi vil prioritere at KSE støtter HOD med følgende oppgaver: a) Tilrettelegging av møter i RKR (innkalling, informasjon til deltakerne, tilrettelegging av møtelokaler, samt utarbeidelse og distribusjon av referater fra møtene i RKR). B) Mediovervåking og distribusjon av daglige medieklipp til alle departementene. C) Distribusjon av situasjonsrapporter og talepunkter til alle departementene. D) Vurdere å be om forsterkning fra KSE, spesielt til departementets kommunikasjonsenhet. E) Bruke KSE-CIM til varsling, loggføring, og evt. til situasjonsrapportering til andre dept.</p>	<p>Alle oppgaver lederdepartementet har behov for, inklusive mediehåndtering</p>
<p>7. Hvordan ser dere for dere at kommunikasjon med Kriseutvalget for atomulykker vil foregå (gjennom hvilke kanaler)?</p>	<p>Vi viser her til svar på spørsmål nummer 2.</p>	<p>Mellom egen Kommunikasjonsenhet og KU-inf, eventuell via en liaison hvis relevant</p>
<p>8. Hva vil etter departementets vurdering bli den mest kritiske ressursen for å håndtere hendelsen på dag 3, slik øvelsen tar utgangspunkt i?</p>	<p>Vi viser her til svar på spørsmål 4. Fra HODs ståsted vil god og faglig riktig informasjon til befolkningen og media om helsemessige forhold knyttet til hendelsen stå sentralt. Vi antar at det på dag 3 fortsatt vil være mange spørsmål og bekymringer omkring risiko for helsemessige konsekvenser og hvordan man bør forholde seg/ beskytte seg. Vi antar også at media vil være opptatt av forhold som har med befolkningens og enkelt individers helse å gjøre. En utfordring vil være å balansere informasjonen om alvorlighetsgrad (ikke skremme/ikke underkommunisere alvornet) og tiltak for å gradvis «normalisere» situasjonen.</p>	<p>Kommunikasjon og skadebegrensning</p>

Spørsmål	Helse- og omsorgsdepartementet	Utenriksdepartementet
<p>9. Kommunikasjon med befolkningen: Foreligger det i dette tilfellet en overordnet kommunikasjonsstrategi i eget departement?</p>	<p>Ja, og departementet har en egen krisekommunikasjonsplan som er integrert i Helse- og omsorgsdepartementets kriseplan.</p>	<p>Det er avgjørende at kommunikasjon med befolkningen i Norge, både norske og utenlandske borgere, ivaretas av norske myndigheter. UD vil støtte i kommunikasjonen mot norske borgere som sitter fast i utlandet, støtte i kommunikasjonen mot utenlandske ambassader i Norge, samt som arbeidsgiver ivareta kommunikasjon overfor egne ansatte.</p>
<p>10. Hvem bør sikre samordnet kommunikasjon med befolkningen, og hvordan kan dette gjøres?</p>	<p>Lederdepartementet har ansvar for å sørge for at det blir gitt koordinert informasjon til media og befolkningen. Videre har lederdepartementet ansvar for å utarbeide <u>overordnede situasjonsrapporter</u> og <u>talepunkter</u>, blant annet på bakgrunn av informasjon fra andre departementer, rapporter fra operative virksomheter, mediebildet mv. Innenfor atombereidskapsområdet har en etablert en nasjonal samhandlingsstruktur på operativt nivå gjennom Kriseutvalget for atombereidskap som <u>kan gi koordinert informasjon til media og befolkningen</u>. Dette gjelder faglig basert informasjon om situasjonen og tiltak for å begrense skade på kort og lang sikt. Kriseutvalgets informasjon skal være til felles bruk for alle de berørte departementene og deres underlagte virksomheter – følgelig også lederdepartementet og RKR. Lederdepartementet kan benytte informasjonen fra Kriseutvalget som underlag for sitt arbeid med å utarbeide overordnede situasjonsrapporter/talepunkter for strategisk departementsnivå. Kriseutvalgets informasjon formidles også til fylkesmannen, som skal sørge for koordinering og bidra til iverksettelse av samordnede tiltak regionalt og lokalt. Dette gjelder beskyttelsestiltak og formidling av informasjon til presse og publikum. Fylkesmannen vil sørge for informasjon fra Kriseutvalget til kommunene og samle lokal informasjon for rapportering til sentrale myndigheter. Ved atomhendelser som involverer liv og helse, har Hovedredningssentralene (HRS)/Lokal redningssentral (LRS) ansvaret for redningsaksjonen – akutt livredning. Dersom hendelsen også har langsiktige konsekvenser for befolkningen i et område (ikke akutt livredning), vil tiltak rettet mot befolkningen være Kriseutvalgets ansvar.</p>	<p>Samordning av kommunikasjon må sikres av KU som må benytte de ressurser som er relevant og tilgjengelig i andre departement og enheter</p>

VEDLEGG 5. FØRSTEINTRYKK ETTER DEL 2

I etterkant av øvelsens del 2 ble det også utdelt et spørreskjema for å samle inn førsteinntrykk. Det var 10 departement som svarte på spørreskjemaet. Svaralternativene er gitt tallkode som følger: I stor grad 4, I noen grad 3, I liten grad 2, Ikke i det hele tatt 1, Ingen formening 0.

På spørsmål knyttet til hvordan øvelsen fungerte, var scenariet realistisk og var dette en relevant problemstilling for egen virksomhet var departementene mer kritiske enn direktoratene. På spørsmål om relevant problemstilling ligger gjennomsnittet på 2,9. Mediespillet får en gjennomsnittlig score på 2,3.

Til tross for dette blir scenariet betegnet som realistisk med gjennomsnittlig score på 3,4 og utbytte av å være med får en gjennomsnittlig score på 3,1.

Viktigste læringspunkter etter øvelsen er nevnt: Det som går igjen her er behovet for koordinering på alle plan, samsvarende planverk, at dette er en kompleks hendelse som også synliggjorde uventede forventninger. Tydeliggjøring av roller, ansvar og myndighet er tema som går igjen, og at en gjennom øvelsen ble bedre kjent med KUs rolle.

Tabell 5.1 Førsteintrykk fra deltakende departement etter øvelsens dag 2

Departement	realistisk scenario?	relevant problemstilling?	forberedelse og info?	samsvar scenario og tid til øvelsen?	mediespillet?	egen håndtering av kommunikasjon?	grensesnitt med KU?	grensesnitt og samspill med andre?	rolle og ansvarsforståelse?	andres rolle og ansvarsforståelse?	behov for samhandling?	egen krisehåndtering problematisk som følge av uklar rolle?	utbytte av å være med?
UD	4	3	3	3	2		3	3	4	3	2	1	3
KUD	2	2	3	2	2	3	3	1	3	3	3	2	2
SMK													
JD	3	3	3	3				3	3	3	3	2	3
FKD	4	3	2	4	2	3	3	3	3	3	2	2	3
SD	4	3	3	2	2	3	3	3	3	3	3	1	3
FIN	3	3	4	2	3		3		4	3	1	1	3
FD	4	4	3	3	3	4	4	3	4	4	4	1	4
KD	3	3	3	3	2			3	3	3	3	2	4
LMD	3	1	4	3	2,5	4			4	4	1		2
MD	4	4	3	3	2	3	4	3	3	3	4	1	4
HOD													
SNITT	3,4	2,9	3,1	2,8	2,3	3,3	3,3	2,8	3,4	3,2	2,6	1,4	3,1

Tabell 5.2 Viktigste læringspunkter i etterkant av øvelsens dag 2

Departement	Viktigste læringspunkter?
UD	Kus rolle og ansvar
KUD	
SMK	
JD	Blitt bedre kjent med KU
FKD	Fokusere mer på det strategiske nivået. Øve mer på samhandling mellom departementene. Øve mer på bruk av KSE og KSE-CIM. RKR bør øves åpent, og ikke parallelt med øvelsen. Det internasjonale aspektet bør øves mer når regjeringen (deptene) øver, og mindre operative deler av øvelsen som skulle skje på dag 1.
SD	
FIN	Å skille mellom det strategiske og det operative i en krisehåndtering
FD	
KD	Mer realistisk opplegg vedrørende RKR-møte/lederdepartement/KSE og deres plass/rolle i et slikt bilde
LMD	LMD var ikke involvert i spillet, mindre relevant å svare på spørsmålene
MD	
HOD	

VEDLEGG 6. SENTRALE STYRINGSKUMENT

Lov 2000-06-23 nr. 56: Lov om helsemessig og sosial beredskap

Lov 2000-05-12 nr. 36: Lov om strålevern og bruk av stråling

Kgl.res. av 17. februar 2006: Atomberedskap – sentral og regional organisering

Helse- og omsorgsdepartementet: Beredskapsplan – Overordnet nasjonal helse- og sosialberedskapsplan. Versjon 1.0 fastsatt 31. januar 2007

Ansvarsforhold: Atomberedskap og redningsaksjoner. Statens strålevern, ref. 99/00460/643.0/YBR

St.meld. nr. 37 (2004-2005) Flodbølgekatastrofen i Sør-Asia og sentral krisehåndtering

St.meld. nr. 22 (2007-2008) Samfunnssikkerhet – samvirke og samordning

RAPPORT

Direktoratet for
samfunnssikkerhet og beredskap (DSB)
Postboks 2014
3103 Tønsberg

Tlf.: 33 41 25 00 postmottak@dsb.no
Faks: 33 31 06 60 www.dsb.no

HR-2201
ISBN 978-82-7768-251-8
Desember 2011